

Evaluating the Internal Quality of the Master's Curriculum in Auditing in Iran: Perspectives of Faculty and Students

Zahra Dianati Deilami *

*Corresponding Author, Associate Prof., Department of Accounting, Faculty of Financial Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: dianati@khu.ac.ir

Mohammad Mehdi Noori

MSc. Student, Department of Accounting, Faculty of Financial Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran. E-mail: mahdinoori4208@gmail.com

Hossein Abbasian

Associate Prof., Department of Educational Management, Faculty of Financial Sciences, Kharazmi University, Karaj, Iran. E-mail: h_abbasian@khu.ac.ir

Abstract

Objective

This research aims to assess the internal quality level of the Master's curriculum in Auditing from the perspectives of professors and students in this field, based on the nine elements of the Francis Klein model. The goal is to inform the curriculum developers about the program's success rate in achieving the desired educational objectives (in what ways it has been effective and in what ways it needs to be changed or supplemented) and to facilitate decision-making for its improvement to achieve the desired efficiency and outcomes.

Methods

This research is quantitative and classified as a descriptive study. A questionnaire was used to collect research data. The research questionnaire was completed by 46 out of 52 students in the third semester and beyond of the master's degree in auditing at public universities in the country, as well as by 28 out of 51 academic staff members of these universities. The resulting data were analyzed using SPSS software, and a one-sample t-test was performed.

Results

The findings of this research indicate that, from the professors' perspective, the desirability of all the elements of the master's curriculum in auditing—including objectives, learning activities, content, teaching strategies, time, place, evaluation, grouping, and educational materials and resources is at an average level. In contrast, from the students' perspective, the desirability of the elements related to learning activities, teaching strategies, and educational

materials and resources is rated as inappropriate, while the desirability of the elements concerning goals, content, learning activities, time, place, grouping, and evaluation is at an average level.

Conclusion

The results of the survey indicate that the quality of the Master of Auditing curriculum is unfavorable in all nine elements of internal curriculum quality and needs to be revised. Regarding the "goal" element, although the goal is clearly stated in this curriculum, there has not been enough attention paid to the simultaneous development of knowledge (theoretical topics) alongside skills (such as communication, problem-solving, decision-making, writing, teamwork, etc.) and attitudes (such as creativity, innovation, social responsibility, and adherence to ethical principles). The focus of this program has primarily been on increasing the "knowledge" of the students. On the other hand, while "the content of this curriculum" is appropriate to the discipline's structure, it does not include the latest scientific theories and findings. Additionally, in terms of the time element, the hours (number of units) allocated to the courses do not align with the content of these courses. Some courses, such as management accounting and accounting theories, are allocated more hours than necessary and would be better replaced with new courses that address the changing needs of society and the labor market, such as big data analysis, advanced statistics, advanced specialized auditing software, computer and artificial intelligence-based auditing, econometrics, audit research, and internships. Furthermore, this program is not designed in a way that requires professors to use new and active teaching methods. Although the textbooks and resources mentioned in this curriculum are easily accessible to students, they are not up to date. The quality of learning in this curriculum is also lacking, which is partially rooted in inadequate attention to teaching strategies. Additionally, the grouping of learners is neglected in this curriculum; however, with the development of social networks and new technologies, it is possible to utilize available resources to enhance the quality of this element as well as educational equity. Finally, considering the unfavorable quality of the student evaluation methods in this curriculum, it seems that continuous assessments and other modern evaluation methods should be considered by the reviewing authorities of this curriculum.

Keywords: Curriculum, Evaluation, Internal quality of curriculum, Master of auditing.

Citation: Dianati Deilami, Zahra; Noori, Mohammad Mehdi & Abbasian, Hossein (2024). Evaluating the Internal Quality of the Master's Curriculum in Auditing in Iran: Perspectives of Faculty and Students. *Accounting and Auditing Review*, 31(4), 697-732. (in Persian)

Accounting and Auditing Review, 2024, Vol. 31, No.4, pp. 697- 732

Published by University of Tehran, Faculty of Management

<https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2024.378323.1008976>

Article Type: Research Paper

© Authors

Received: June 21, 2024

Received in revised form: October 17, 2024

Accepted: October 23, 2024

Published online: December 11, 2024

ارزشیابی کیفیت درونی برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران: دیدگاه استادان و دانشجویان

زهرا دیان‌تی دیلمی*

* نویسنده مسئول، دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم مالی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: dianati@khu.ac.ir

محمد مهدی نوری

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه حسابداری، دانشکده علوم مالی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران. رایانامه: mahdinoori4208@gmail.com

حسین عباسیان

دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم مالی، دانشگاه خوارزمی، کرج، ایران. رایانامه: h_abbasian@khu.ac.ir

چکیده

هدف: این پژوهش با ارزشیابی سطح کیفیت درونی برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، از دیدگاه استادان و دانشجویان این رشته و بر اساس عناصر ۹ گانه الگوی فرانسیس کلاین، تلاش کرده است که مراجع تدوین‌کننده سرفصل برنامه درسی مذکور را از میزان موفقیت این برنامه‌ها، برای رسیدن به هدف‌های آموزشی مطلوب (از چه جهاتی مؤثر بوده و از چه جهاتی به تغییر یا تکمیل نیاز دارد) آگاه سازد تا برای بهبود و نیل به بازده و برون‌داد مدنظر به‌درستی تصمیم‌گیری کنند.

روش: این پژوهش از نوع کمی و در دسته مطالعات توصیفی از نوع کاربردی قرار می‌گیرد. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش، از پرسش‌نامه استفاده شده است. پرسش‌نامه تحقیق به‌دست ۴۶ نفر از کل ۵۲ دانشجوی ترم سوم به بعد کارشناسی ارشد حسابرسی در دانشگاه‌های دولتی کشور و ۲۸ نفر از ۵۱ عضو هیئت‌علمی این دانشگاه‌ها تکمیل شده است. داده‌های به‌دست‌آمده با استفاده از نرم‌افزار اسپاس‌اس‌اس و آزمون تی تک نمونه‌ای تجزیه و تحلیل شده است.

یافته‌ها: یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان، همه عناصر برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، کیفیت نامطلوبی دارند. در این میان، از دید دانشجویان، فقط عنصر فضا (مکان) و از نگاه استادان، فقط عنصر گروه‌بندی فراگیران کیفیت مطلوبی دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، در تمام عناصر ۹ گانه کیفیت درونی برنامه درسی، نامطلوب است و به بازنگری نیاز دارد. درخصوص عنصر «هدف»، در این برنامه درسی هدف به‌وضوح نگاشته شده است؛ اما به افزایش هم‌زمان دانش (همان مباحث تئوری) در کنار مهارت (نظیر مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله، تصمیم‌گیری، نگارش، کار گروهی و ...) و نگرش (از جمله خلاقیت و نوآوری، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، پایبندی به اصول اخلاقی و ...) دانشجویان توجه کافی نشده است و تمرکز هدف در این برنامه، فقط روی افزایش «دانش» دانشجویان بوده است. از سوی دیگر، «محتوای» این برنامه درسی با وجود تناسب با ساختار رشته حسابداری، دربرگیرنده آخرین نظریه‌ها و پیشرفت‌های علمی جدید نیست. افزون‌براین، از نظر عنصر «زمان»، ساعات (تعداد واحد درسی) اختصاص یافته به دروس با محتوای این دروس مطابقت ندارد و به برخی دروس که

چندان ضرورتی برای این رشته ندارد (نظیر حسابداری مدیریت و تئوری‌های حسابداری)، زمان‌هایی اختصاص داده شده است که بهتر است این زمان‌ها به دروس جدید منطبق با نیازهای در حال تغییر جامعه و بازار کار اختصاص یابد؛ برای مثال می‌توان به دروس جدیدی همچون تجزیه و تحلیل کلان داده‌ها، نرم‌افزارهای تخصصی پیشرفته حسابداری، حسابداری رایانه‌ای و مبتنی بر هوش مصنوعی، اقتصادسنجی و پژوهش‌های حسابداری، کارآموزی و مانند اینها اشاره کرد. از سوی دیگر، این برنامه به گونه‌ای نوشته نشده است که استادان رشته حسابداری را ملزم کند تا تدریس خود را بر اساس روش‌های نوین و فعال بنا کنند. در خصوص «مواد و منابع آموزشی» نیز، کتب و منابع درسی ذکر شده در این سرفصل، به راحتی در دسترس دانشجویان قرار دارد؛ اما این منابع به روز نیستند. همچنین امکانات کمک آموزشی در این رشته مهیا نشده است. به علاوه، کیفیت «یادگیری» نیز در این برنامه درسی نامطلوب است که از بی‌توجهی به راهبردهای تدریس و نیز، امر یادگیری در این برنامه درسی نشئت می‌گیرد. عنصر «گروه‌بندی فراگیران» نیز در این برنامه درسی مغفول مانده است، در حالی که با رونق گرفتن شبکه‌های اجتماعی، می‌توان از ظرفیت‌های آن در راستای افزایش کیفیت این عنصر و نیز عدالت آموزشی بهره‌مند شد. در نهایت، با توجه به کیفیت نامطلوب شیوه «ارزشیابی» دانشجویان در این برنامه درسی، لازم به نظر می‌رسد که ارزشیابی‌های مستمر و سایر روش‌های نوین ارزشیابی، مدنظر مراجع بازنگری‌کننده این برنامه درسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: ارزشیابی، برنامه درسی، کارشناسی ارشد حسابداری، کیفیت درونی برنامه درسی.

استناد: دیانتی دیلمی، زهرا؛ نوری، محمد مهدی و عباسیان، حسین (۱۴۰۳). ارزشیابی کیفیت درونی برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابداری در ایران: دیدگاه استادان و دانشجویان. *بررسی‌های حسابداری و حسابداری*، ۳۱(۴)، ۶۹۷-۷۳۲.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۱

بررسی‌های حسابداری و حسابداری، ۱۴۰۳، دوره ۳۱، شماره ۴، صص. ۶۹۷-۷۳۲

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۷/۲۶

ناشر: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۲

نوع مقاله: علمی پژوهشی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۲۱

© نویسندگان

doi: <https://doi.org/10.22059/ACCTGREV.2024.378323.1008976>

مقدمه

در سال‌های اخیر، تغییر و تحولات مختلف زیادی، حرفه حسابرسی را تحت تأثیر قرار داده‌اند؛ پیشرفت‌های فناوری اطلاعات و تأثیر آن بر حسابرسی، نیازهای جدید کاربران حسابرسی، مدل‌های جدید گزارشگری و حاکمیتی، رویدادهای اقتصادی و سیاسی در سطوح داخلی و جهانی و امثال آن، نمونه‌هایی از این تغییرات هستند. شواهد نشان می‌دهد که تغییرات لازم در حسابرسی با سرعت این پیشرفت‌ها هم‌گام نیست؛ این در حالی است که برای پایداری حرفه و بهبود خدمت‌رسانی و کیفیت حسابرسی، باید با رویکردی فعال به تغییرات پیش‌رو واکنش نشان داد و با شناسایی روندهای آتی و واکنش مناسب به آن‌ها، برای آینده آماده شد و پیوسته در تکامل بود. در غیر این صورت، حرفه حسابرسی جایگاه خود را به‌عنوان یک خدمت ارزش‌آفرین از دست خواهد داد (منصوری، کرمی و یزدانی، ۱۴۰۳). در این بین، آموزش و به‌خصوص برنامه‌های درسی، به‌عنوان مهم‌ترین درون‌داد نظام دانشگاهی باید برای برآورده ساختن نیازها و همگامی با تحولات روز تدوین شوند (محمدی و اسحاقی، ۱۳۹۲). از این‌رو توجه و ارزشیابی مداوم برنامه‌های درسی ضرورت ویژه‌ای پیدا می‌کند (چنگیز و اقبالی، ۱۳۹۵).

آرمیتاژ و پویزر^۱ (۲۰۱۰) معتقدند که هنگام به‌روزرسانی برنامه‌های درسی، بزرگ‌ترین مسئولیت برعهده استادان است که باید به تغییرات حرفه‌ای توجه داشته باشند تا این تغییرات را در برنامه درسی بگنجانند (بیانچی، ورلانگ، ونتورینی و ماچادو^۲، ۲۰۱۹). نتایج پژوهش‌های اخیر (ناصری، کرمی و حجازی، ۱۴۰۲؛ بیک بشرویه، عباس‌زاده، لاری دشت بیاض و کرمی، ۱۴۰۲) نیز نشان می‌دهد که کار روی ارتقای برنامه‌های آموزش حسابداری و شیوه‌های تدریس و ارتقای محتوای آموزشی و پژوهشی حسابداری ضروری است و همچنین، برای پیشبرد سیاست‌های آموزش حسابداری، باید با سطح تحولات مالی و حسابداری در عرصه بین‌المللی، هم‌سو و هم‌راستا شد. اما مشکل اینجاست که برنامه‌های درسی در ایران، هم به‌موقع به‌روزرسانی نمی‌شوند و هم، در فرایند تدوین و به‌روزرسانی آن‌ها ایرادهای متعددی وجود دارد که با مهارت‌های مورد نیاز هم‌راستا نیستند (دیانتی دیلمی، ۱۴۰۲). برنامه درسی رشته حسابرسی نیز از این قاعده مستثنا نیست و برنامه‌ای که بتواند نیازهای بازار و مهارت‌های مورد نیاز متناسب تحولات نوین را برآورده کند، چالش اصلی برنامه درسی حسابرسی است.

به‌طور کلی، متخصصان و دانشگاهیان حسابداری از زمان انتشار دو مقاله انجمن حسابداری آمریکا (AAA)^۳ در سال ۱۹۸۶ و آرتور اندرسون و همکاران^۴ در سال ۱۹۸۹، تحلیل و نقد برنامه‌های درسی حسابداری را شروع کردند؛ چراکه هر دو مقاله به بیان نگرانی‌هایی درباره آموزش حسابداری پرداخته و بیان کرده بودند که بدون توجه به ایجاد تغییرات گسترده در آموزش حسابداری، حسابداران آمادگی لازم برای برطرف کردن نیازهای پیش‌رو را نخواهند داشت. از سوی دیگر، تغییراتی که طی سال‌ها در حرفه حسابرسی رخ داده است، به‌دلیل رسوایی‌های شرکتی، استانداردهای جدید حسابداری و حسابرسی و تقاضای فزاینده بازار کار، الزاماتی را برای استادان و مؤسسه‌های آموزشی

1. Armitage & Poyzer

2. Bianchi, Werlang, Venturini & Machado

3. Information Technology Competencies in the Accounting Profession.

4. Perspectives on Education: Capabilities for Success in the Accounting Profession

جهت تغییر در برنامه‌های درسی دانشگاهی این رشته ایجاد کرده است؛ تغییرات مؤثری که به دانشجویان حسابداری کمک می‌کند تا برای موفقیت در حرفه حسابرسی آماده شوند (آرمیتاز و پویزر، ۲۰۱۰). برای این منظور، مادیرا^۱ (۲۰۰۱) معتقد است که مؤسسه‌های آموزشی باید دانشجویان حسابرسی را به شیوه‌ای مناسب برای ورود به بازار کار و متناسب تغییرات حرفه آماده کنند.

صاحب‌نظران حرفه حسابداری و حسابرسی در ایران ادعا می‌کنند که فارغ‌التحصیلان رشته حسابداری و حسابرسی، دانش و مهارت لازم برای پاسخ‌گویی به نیازهای حرفه را ندارند (پولادیان و سروستانی، ۱۴۰۰). از سوی دیگر، در کشور، به‌ویژه در رشته حسابداری و حسابرسی، توجه به موضوع تدوین دقیق سرفصل‌های درسی آموزش حسابداری و به‌روزرسانی به‌موقع آن، متناسب نیازهای بازار کار و حرفه و پیشرفت‌های فناوری، اندک بوده است (پیری سقرلو، تحریری و حجازی، ۱۴۰۰). سرفصل برنامه‌درونی دوره کارشناسی ارشد حسابرسی، برای نخستین بار در سال ۱۳۷۶، در گروه علوم انسانی شورای عالی برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت عتف، تهیه و به تأیید این گروه رسید؛ اما تا سال ۱۳۹۱، دانشجویی در این رشته در دانشگاه‌های کشور پذیرش نشد. در سال ۱۳۹۵ نسخه به‌روزشده این رشته در شورای عالی برنامه‌ریزی آموزش عالی به تصویب رسید که در حال حاضر، برای تدریس دروس از همین برنامه‌درونی در دانشگاه‌های کشور استفاده می‌شود؛ اما با وجودی که در متن ابتدای این برنامه‌درونی قید شده است که برنامه مذکور، به مدت ۵ سال قابل اجراست و پس از آن باید برنامه بازنگری و روی آن تجدید نظر شود تا این لحظه، این برنامه‌درونی بازنگری نشده است. با توجه به آنچه بیان شد، ضروری است که ابتدا کیفیت این برنامه‌درونی ارزشیابی شود و بعد، متناسب با یافته‌های این پژوهش و پژوهش‌های دیگر، مباحث و مطالبی که باید در برنامه‌درونی گنجانده شود، شناسایی و بر اساس آن، برنامه‌درونی این رشته بازنگری شود.

پژوهش‌هایی که تاکنون در این راستا انجام شده‌اند یا پژوهش‌هایی هستند که به ضرورت ورود مباحث درسی مختلف مورد نیاز بازارکار و محیط پویای فناوری (اعم از اخلاق، هوش مصنوعی و...) و ضرورت تغییر در برنامه‌درونی حسابداری پرداخته‌اند (نظیر نوروش، ۱۳۸۲؛ حسینی و بابایی، ۱۳۹۸؛ رهنمای رودپشتی، وکیلی فرد و رئیس‌زاده، ۱۳۸۸؛ رویایی و محمدزاده سالطه، ۱۳۸۶؛ غفاریان قدیم، کردستانی و بیات، ۱۴۰۲) یا پژوهش‌هایی هستند که مهارت و توانایی‌های مورد نیاز حسابداری و حسابرسان را بررسی کرده‌اند (نظیر زیودار، ۱۳۸۲؛ مؤمنی مهمویی، کرمی و مشهدی، ۱۳۹۱؛ شعری آناقیز، رحیمیان، صالحی صدقیانی و خراسانی، ۱۳۹۶؛ جامعی، ۱۳۹۷؛ نصیرزاده و خلیفه سلطانی، ۱۳۹۷؛ پولادیان و سروستانی، ۱۴۰۰) یا کیفیت برنامه‌درونی رشته‌های مختلف (غیر حسابرسی) را مدنظر قرار داده‌اند. با توجه به خلأ تحقیقاتی موجود در بررسی کیفیت برنامه‌های درسی در رشته حسابداری و به‌خصوص حسابرسی، در این پژوهش سعی شده است تا با دیدگاه میان رشته‌ای، به موضوع مهم ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌درونی کارشناسی ارشد حسابرسی پرداخته شود و به این سؤال پاسخ داده شود که از منظر استادان و دانشجویان این رشته، آیا کیفیت درونی برنامه‌درونی کارشناسی ارشد حسابرسی در سطح مطلوبی قرار دارد؟

بدیهی است که اگر این پژوهش را متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی نآشنا با مفاهیم رشته حسابرسی و محیط

آموزشی انجام دهند، نتایج ملموس و صحیحی را برای تدوین و بازنگری برنامه درسی رشته حسابداری و حسابداری که حسابداران عضو کمیسیون تخصصی این رشته در وزارت علوم هستند، فراهم نمی‌کند و ضروری است این چنین پژوهش‌هایی را متخصصان هر رشته تخصصی و زیر نظر متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی انجام دهند. بر این اساس و مطابق نظر متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی، مناسب‌ترین مدل برای ارزشیابی درونی برنامه درسی ارشد حسابداری، الگوی کلاین^۱ (۱۹۹۱) معرفی شده که در بخش مبانی نظری توضیحات بیشتری در خصوص چرایی انتخاب این مدل ارائه شده است.

در ادامه، ضمن تعریف برنامه درسی و ذکر عناصر آن از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف و مدل‌های مختلف ارزشیابی برنامه درسی، نتایج پژوهش‌های پیشین در این حوزه تشریح و ارزش افزوده پژوهش حاضر بیان می‌شود. در مبحث بعد، روش اجرای پژوهش معرفی و یافته‌های پژوهش و تفسیر یافته‌ها ارائه می‌شود. در نهایت، راه‌کارهای پیشنهادی پژوهش بیان خواهد شد.

مبانی نظری

برنامه درسی^۲ شامل سازمان‌دهی یک سلسله فعالیت‌های یاددهی و یادگیری، به‌منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار یادگیرنده‌ها و ارزشیابی میزان تحقق این تغییرات است (یارمحمدیان، ۱۳۸۹). به عبارت دیگر، برنامه درسی کلیه تجربه‌ها، مهارت‌ها، دانش به‌روز و فعالیت‌هایی را شامل می‌شود که فراگیران برای نیل به اهداف آموزشی دوره، تحت رهبری و نظارت مدرسان و اعضای هیئت علمی دانشگاه آموزش می‌بینند و انجام می‌دهند. بر اساس آخرین آیین‌نامه تدوین و بازنگری برنامه درسی مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی درسی وزارت عتف (۱۴۰۲)، اجزای یک برنامه درسی مشتمل است بر معرفی کلی و تبیین برنامه، اهداف، اهمیت و ضرورت، تعداد و نوع واحدهای درسی، نقش، توانایی و شایستگی مورد انتظار دانش‌آموختگان، ضوابط ورود به دوره، زمینه‌های شغلی، جایگاه تمدنی - اجتماعی و فرهنگی، جدول عناوین دروس و مشخصات آن‌ها، ویژگی‌های دروس شامل؛ هدف کلی، اهداف ویژه، سرفصل‌ها (محتواهای درسی)، روش یادگیری - یاددهی متناسب محتوا و هدف، روش‌های ارزشیابی فراگیران، ملزومات و تجهیزات مورد نیاز، منابع علمی پیشنهادی که در مجموعه یک برنامه درسی برای رشته و مقطع خاص تعریف می‌شود.

برنامه‌های درسی از «عناصری» تشکیل شده‌اند که ترکیب و هماهنگی مناسب آن‌ها در کنار یکدیگر، موفقیت برنامه را تضمین می‌کند (خالقی نژاد، ملکی، فراستخواه و عباس‌پور، ۱۳۹۰). در رابطه با تعداد و ماهیت عناصر برنامه درسی تاکنون تفاوت نظرهایی به چشم می‌خورد. در ادامه به‌طور خلاصه به مهم‌ترین نظریه‌ها در خصوص عناصر برنامه درسی اشاره می‌شود.

رالف تایلر (۱۹۴۹) چهار عنصر هدف، محتوا، روش و ارزشیابی را به‌عنوان مؤلفه‌های برنامه درسی معرفی کرده است. پس از آن تابا^۳ (۱۹۶۲) عناصر چهارگانه تایلر را به ۷ عنصر ارتقا داد که عبارت‌اند از: نیازها، هدف‌ها، محتوا،

1. Klein
2. Curriculum
3. Taba

سازمان‌دهی محتوا، تجربه‌های یادگیری، سازمان‌دهی تجربه‌های یادگیری و ارزشیابی. زایس (۱۹۷۶) عناصر هدف، محتوا، فعالیت یادگیری روش‌های ارزشیابی را در نظر می‌گیرد؛ بوشامپ (۱۹۸۲) عناصر برنامه‌دستی را متشکل از بیان هدف و مقصود، محتوا، کاربرد، ارزشیابی برمی‌شمارد. آیزنر^۱ (۱۹۸۵) عناصر برنامه‌دستی را شامل هدف، محتوا، انواع فرصت‌های یادگیری، سازمان‌دهی محتوا، روش ارائه و پاسخ و ارزشیابی می‌داند. دکر واکر (۱۹۹۵) در تعریف خود از برنامه‌دستی، فقط به سه مؤلفه هدف‌ها، محتوا و سازمان‌دهی محتوای یادگیری اشاره می‌کند. همچنین فرانسویس کلاین (۱۹۹۱) ۹ عنصر شامل اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی - یادگیری (تدریس)، مواد و منابع آموزشی، فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان، زمان آموزش، فضا (مکان) آموزش، گروه‌بندی دانش‌آموزان و ارزشیابی را به‌عنوان مؤلفه‌های برنامه‌دستی معرفی کرده که به یکی از معروف‌ترین برداشت‌های ارائه شده از برنامه‌دستی تا به امروز تبدیل شده است؛ هرچند پس از آن، اگر (۲۰۰۳) این عناصر را با افزودن یک عنصر تحت عنوان منطق یا چرایی، به ۱۰ عنصر گسترش داد (واجارگاه و شفیع، ۱۳۸۶).

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میان صاحب‌نظران برنامه‌دستی، درباره‌ی مراحل و عناصر برنامه‌دستی اتفاق نظر و اجماع وجود ندارد. دامنه این اختلاف‌ها از ۱ عنصر تا ۱۰ عنصر برنامه‌دستی را دربرمی‌گیرد (مهرمحمدی، ۱۳۸۸).

جدول ۱. عقاید صاحب‌نظران برنامه‌ریزی درسی در مورد عناصر برنامه‌دستی

عناصر صاحب‌نظران	نیازها	اهداف	محتوا	محتوا	سازمان‌دهی	یادگیری	فعالیت‌های	تدریس	روش‌های	یادگیری	مواد و منابع	زمان	فضا	گروه‌بندی	ارزشیابی	منطق
واکر		*	*	*												
تایلر		*	*	*		*				*					*	
اش	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					*	
تابا	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					*	
آیزنر		*	*	*	*	*	*	*	*	*					*	
کلاین		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
اگر		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

منبع: (فتحی و اجارگاه، ۱۴۰۰)

از میان نظریه‌های یاددهی، مدلی که فرانسویس کلاین (۱۹۹۱) ارائه کرده است، نسبت به برنامه‌دستی نگرش جامع‌تری دارد. سیر تاریخی نظریه‌های ارائه شده نیز نشان می‌دهد که مدل فرانسویس کلاین، تمام عناصر برنامه‌دستی را پوشش می‌دهد و از این حیث از جامعیت کافی برخوردار است. از سوی دیگر، مدل‌های مختلفی برای ارزشیابی آموزشی وجود دارد که به‌طور خلاصه و مقایسه‌ای در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. مقایسه تطبیقی مدل‌های ارزشیابی آموزش

الگوی استاندارد ۱۰۰۱۵	الگوی سیپ	الگوی فیلیپس	الگوی کرک پاتریک	الگوی لیدرمن	الگوی پات	الگوی تایلر	سطوح ارزشیابی
✓		✓	✓				واکنشی
✓		✓	✓		✓		یادگیری
✓	✓	✓	✓				رفتار (عملکرد شغلی آموزش گیرنده)
✓		✓	✓	✓	✓		عملکرد سازمان (بهبود بهره‌وری)
✓				✓			ارزیابی حین دوره
						✓	هدف‌های عملکردی
						✓	آزمون پیشرفت تحصیلی
	✓						ارزشیابی زمینه کار
	✓						ارزشیابی داده‌ها
		✓					بازگشت سرمایه ROI

منبع: (ابراهیمی و حسامی، ۱۳۹۴)

بررسی پژوهش‌های مربوط به ارزشیابی برنامه‌های درسی مقاطع مختلف آموزش عالی در ایران، نشان می‌دهد که اکثر این پژوهش‌ها از مدل کلاین استفاده کرده‌اند (جدول ۳). لذا این الگو در پژوهش حاضر، نیز استفاده شده است.

جدول ۳. خلاصه پژوهش‌های پیشین در زمینه ارزشیابی برنامه درسی در ایران

نام محقق	عنوان پژوهش	مدل ارزشیابی برنامه درسی	نتیجه پژوهش
دیانتی دیلمی، بابایی بیدهندی و عباسیان (۱۴۰۱)	ارزشیابی کیفیت درونی برنامه درسی حسابداری مدیریت در ایران، از دیدگاه اساتید و دانشجویان این رشته	فرانسیس کلاین	در این پژوهش، ارزشیابی کیفیت درونی برنامه درسی رشته حسابداری مدیریت در ایران با استفاده از عناصر ۹ گانه فرانسیس کلاین (۱۹۹۱) انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد از دیدگاه استادان، در برنامه درسی رشته حسابداری مدیریت عناصر هدف، فعالیت‌های یادگیری و گروه‌بندی در سطح نامطلوب؛ عناصر محتوا، راهبردهای تدریس، زمان، ارزشیابی و مواد و منابع آموزشی در سطح متوسط و عنصر مکان نیز در سطح مطلوب قرار دارد. از دید دانشجویان نیز عناصر گروه‌بندی، مواد و منابع آموزشی در سطح متوسط و مابقی عناصر در سطح مطلوب قرار دارند.
ایزدی، میرعرب رضی و احمدی جویباری (۱۳۹۹)	تعیین کیفیت درونی و بیرونی برنامه درسی هتلداری بر اساس عناصر ۹ گانه فرانسیس کلاین (مورد مطالعه مرکز آموزش هتلداری ساری)	فرانسیس کلاین	در این پژوهش، کیفیت درونی بر اساس پاسخ‌گویی دانشجویان و مدرسان به گویه‌های مرتبط با عناصر ۹ گانه برنامه درسی کلاین و کیفیت بیرونی بر مبنای سنجش میزان رضایت کارفرمایان از دانش‌آموختگان و نیز میزان اشتغال دانش‌آموختگان و ارتباط آموزش‌های داده شده با نیازهای بازار کار انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها

نام محقق	عنوان پژوهش	مدل ارزشیابی برنامه‌دروسی	نتیجه پژوهش
			پرسش‌نامه محقق ساخته بوده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که برنامه‌دروسی آموزش هتلداری از کیفیت درونی لازم برخوردار بوده است. درخصوص کیفیت بیرونی نیز، این برنامه توانسته است رضایت کارفرمایان ذی‌ربط (مسئولان دفاتر گردشگری، هتل‌ها و رستوران‌ها) را تأمین کند و آموزش‌های عرضه شده مطابق با نیاز بازار کار بوده و زمینه اشتغال فارغ التحصیلان را فراهم کرده است.
صادقی (۱۳۹۳)	ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌دروسی رشته روان‌شناسی تربیتی دوره کارشناسی ارشد از دیدگاه استادان و دانشجویان	فرانسیس کلاین	در این پژوهش بر اساس عناصر ۹گانه برنامه‌دروسی در دانشگاه‌های دولتی تهران، استادان کیفیت فعالیت‌های یادگیری و مواد و منابع را نامطلوب ارزیابی کرده‌اند؛ ولی کیفیت اهداف، محتوا، گروه‌بندی، مکان و زمان را نسبتاً مطلوب و کیفیت فرایند تدریس و یادگیری و ارزشیابی را نامطلوب ارزیابی کرده‌اند. همچنین دانشجویان کیفیت فعالیت‌های یادگیری، فرایند تدریس و مواد و منابع را نامطلوب و بقیه عناصر را نسبتاً مطلوب ارزیابی کرده‌اند و فقط در خصوص کیفیت فرایند تدریس و یادگیری و ارزشیابی بین دیدگاه استادان و دانشجویان تفاوت معنادار گزارش شده است.
شفیعی (۱۳۸۲)	ارزیابی کیفیت درونی و بیرونی برنامه‌دروسی رشته آموزش بزرگسالان در مقطع کارشناسی ارشد از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۲ در دانشگاه شهیدی بهشتی	فرانسیس کلاین	این پژوهش به منظور اطلاع از میزان مطلوبیت برنامه‌دروسی این رشته و میزان پاسخ‌گویی نیازهای مشتریان آن انجام گرفته است. براساس عناصر ۹ گانه فرانسیس کلاین، کیفیت برنامه‌دروسی این رشته در سطح متوسط ارزیابی شد و بین نظرهای دانشجویان و استادان تفاوت معناداری مشاهده نشد. همچنین، مشتریان از برنامه‌دروسی رضایت کامل ندارند.
کیخانزاد، سنجولی و بهرادفر (۱۳۹۶)	ارزشیابی عناصر دروسی دانشگاه فرهنگیان براساس اسناد بالادستی؛ مطالعه موردی پردیس‌های استان سیستان و بلوچستان	الگوی CIPP	هدف این پژوهش ارزشیابی برنامه‌دروسی دانشگاه فرهنگیان سیستان و بلوچستان بر اساس اسناد بالادستی و روش پژوهش، ارزشیابی با استفاده از الگوی CIPP بوده است. داده‌ها از طریق توزیع پرسش‌نامه محقق ساخته بین ۸۰ نفر از استادان موظف و غیرموظف شاغل در پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان جمع‌آوری شده است. نتایج نشان می‌دهد که میزان بازنگری در عنصر مشارکت استادان در تولید برنامه‌دروسی، در مقایسه با اسناد بالادستی، نسبتاً مطلوب است. همچنین فرایندهای ارزشیابی از آموخته‌های دانشجویان معلمان در مقایسه با اسناد بالادستی نامطلوب است.

عناصر برنامه‌دستی از دیدگاه کلاین (۱۹۹۱) به ۹ دسته به شرح جدول ۴ تقسیم می‌شود.

جدول ۴. عناصر ۹ گانه برنامه‌دستی بر اساس دیدگاه فرانسیس کلاین

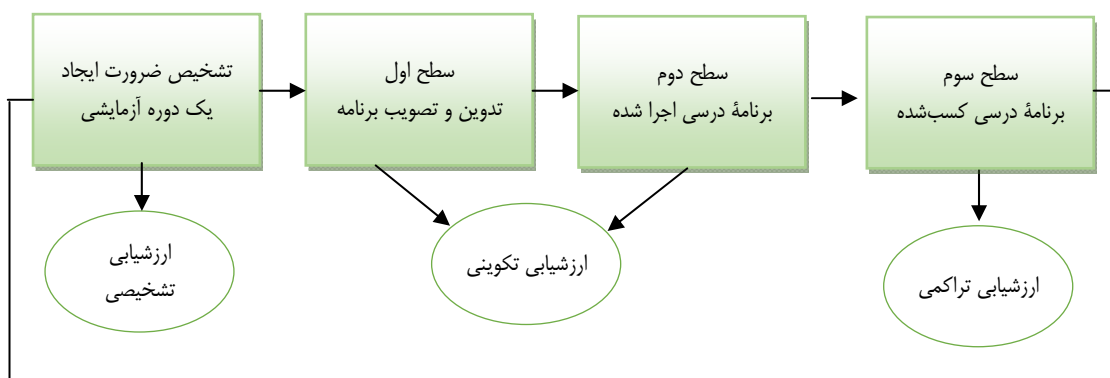
ردیف	عناصر برنامه‌دستی	شرح
۱	هدف	اهداف هر آن چیزی است که در جهت آن تلاش می‌کنیم و قصد داریم در پایان مسیر به آن برسیم (ظهرابی ^۱ ، ۲۰۰۸).
۲	محتوا	منظور از محتوا موضوع، مهارت‌های حرفه‌ای، دانش، قوانین و ایده‌هایی است که باید در طول یک برنامه یا دوره، آموزش داده شوند (اینی ^۲ ، ۲۰۰۶).
۳	راهنماهای تدریس	به فعالیت‌هایی که مدرسان برای آسان‌سازی یادگیری دانشجویان انجام می‌دهند، راهنماهای تدریس گفته می‌شود. روش آموزش تنها به آموزش رودرروی تک‌نفره در کلاس و سخنرانی استادان محدود نیست، بلکه شامل روش‌های متنوعی است نظیر فعالیت تیمی، به‌کارگیری وسایل کمک آموزشی، تدارک حلقه‌های یادگیری و... (صیف، طالبی و مظلومیان، ۱۳۹۸).
۴	مواد و منابع آموزشی	مواد و منابع آموزشی به‌طور عام و گسترده شامل هر آن چیزی است که یادگیرنده برای یادگیری نیاز دارد و می‌تواند کتاب‌های درسی یا طیف وسیعی از هر چیزی باشد که برای یادگیرنده، فرصت تفحص و تنظیم برنامه را فراهم می‌آورد (خسروی، فتحی و اجارگاه و آشتیانی، ۱۳۹۱).
۵	فعالیت‌های یادگیری	دانشجویان فقط با نشستن در کلاس و گوش دادن به مدرسان چیز زیادی یاد نمی‌گیرند، بلکه آن‌ها باید درباره آنچه یاد می‌گیرند، صحبت کنند، در مورد آن بنویسند، آن را به تجربه‌های گذشته ربط دهند و در زندگی روزمره خود به کار گیرند (چیکرینگ و گامسون ^۳ ، ۲۰۰۶).
۶	زمان	یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر یادگیری فراگیران، مقدار زمان صرف شده برای فعالیت‌های آموزش - یادگیری در کلاس است؛ به یقین، کم بودن زمان آموزش و یادگیری می‌تواند باعث کاهش کیفیت و کارایی فعالیت‌های آموزش - یادگیری شود (ظهرابی، ۲۰۰۸).
۷	مکان	مکان به‌معنای محیط و فضای آموزشی مانند ساختمان‌های آموزشی، تعداد ساختمان‌ها و کلاس‌ها، کتابخانه، آزمایشگاه و... است که نقش مهمی در کیفیت یادگیری دانشجویان دارد.
۸	گروه‌بندی	یادگیری زمانی تقویت می‌شود که در قالب تلاش گروهی باشد تا مسابقه انفرادی؛ زیرا یادگیری خوب، مانند کار خوب، مشارکتی و اجتماعی است، نه رقابتی و منزوی. کار کردن با دیگران اغلب مشارکت در یادگیری را افزایش می‌دهد. به اشتراک گذاشتن ایده‌های خود و پاسخ به اقدامات دیگران تفکر را تقویت می‌کند و درک را عمیق‌تر می‌کند (چیکرینگ و گامسون، ۱۹۹۱).
۹	ارزشیابی	منظور از ارزشیابی اقداماتی است که استادان در طول ترم برای سنجش توانایی دانشجویان انجام می‌دهند. همچنین ارزشیابی راه‌کاری است که به‌منظور تعیین میزان دستیابی یادگیرندگان به اهداف رفتاری یا میزان فراگیری محتوای برنامه، تهیه و طراحی می‌شود (خسروی، فتحی و اجارگاه و آشتیانی، ۱۳۹۱).

منبع: (ذوالفقاری، ۱۳۹۵)

1. Zohrabi
2. Ayeni
3. Chickering & Gamson

یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها در جریان بهبود و پیشرفت برنامه‌دروسی، ارزشیابی^۱ آن است. این فعالیت باعث می‌شود که مدار بازخورد برنامه‌دروسی به جریان بیفتد، در نهایت اصلاح و بهبود برنامه‌دروسی را به ارمغان می‌آورد (قادری و شکاری، ۱۳۹۳). بنابراین برنامه‌های درسی، پس از طراحی و اجرای مکرر در طی زمان، می‌بایست به‌صورت ادواری، مورد تجدید نظر قرار گیرند؛ در غیر این صورت پدیده‌ای تحت عنوان رو به زوال رفتن برنامه‌دروسی اتفاق می‌افتد (فتحی واجارگاه، ۱۳۹۳).

ارزشیابی برنامه‌دروسی که شامل بررسی و مطالعه ارزش و شایستگی عناصر، کلیات و جنبه‌های خاص برنامه‌دروسی است که به سهم خود، می‌تواند اصلاح مستمر روش‌های آموزش عالی را تضمین کند. از آنجا که ارزشیابی برنامه‌دروسی جهت تعیین میزان کیفیت، به تهیه اطلاعات با هدف متفاوت درباره میزان عملکرد عوامل و عناصر موجود در برنامه‌دروسی می‌پردازد، می‌تواند در بهبود فرایندهای یاددهی - یادگیری مؤثر واقع شود (قربانی، نیلی و دلبری، ۱۳۹۳). به‌طور کلی همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، برای ارزشیابی برنامه‌دروسی، سه فرایند وجود دارد. ارزشیابی از نقطه آغاز طراحی یک نظام آموزش عالی برای نیازسنجی شروع می‌شود و به‌طور مستمر با ارزشیابی تکوینی (نظارت) ادامه یافته و سرانجام با ارزیابی پایانی به قضاوت درباره عملکرد نظام و مرتبط بودن و پیامدهای آن می‌پردازد (بازرگان، ۱۳۹۴). پژوهش حاضر از این حیث، در زمره ارزشیابی پایانی (تراکمی) قرار داد.

شکل ۱. سطوح ارزشیابی برنامه‌دروسی

منبع: (قورچیان و تن‌ساز، ۱۳۷۴)

برنامه‌های درسی را می‌توان از دو بُعد ارزشیابی کرد: ۱. درونی و ۲. بیرونی. ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌دروسی، روی محتوا و مطلوبیت و تناسب عناصر برنامه‌های درسی متمرکز است؛ اما ارزشیابی کیفیت بیرونی برنامه‌دروسی، بر رضایت مشتریان برنامه‌های نظام آموزشی و میزان اثربخشی این برنامه‌ها در زمینه محصول یا تولیدات برنامه‌دروسی، یعنی تغییراتی که از طریق برنامه‌دروسی در سطح دانش، مهارت و نگرش دانش‌آموختگان رخ داده است، تمرکز دارد (فتحی واجارگاه و شفیعی، ۱۳۸۶).

ارزشیابی بیرونی توسط کارشناسان خارجی یا هیئت همگن و پس از انجام ارزشیابی درونی و به‌منظور اطمینان از

صحت کار و استفاده از نظر متخصصان و کارشناسان خارج از مؤسسه انجام می‌شود (بازرگان، ۱۳۷۶). از این رو، در پژوهش حاضر، ابتدا ارزشیابی درونی کیفیت برنامه‌دستی حسابرسی بررسی شده است.

پیشینه تجربی پژوهش

پژوهش‌های خارجی انجام شده مرتبط با موضوع این پژوهش به شرح زیر است:

بیانچی و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی به بررسی و تجزیه و تحلیل ادراک دانشجویان حسابداری در مورد آموزش حسابرسی و آمادگی دانشجویان برای ورود به بازار کار و همچنین درک دانشجویان از دوره‌های تخصصی حسابرسی پرداختند. ایشان به این نتیجه رسیدند که بهتر است کارگاه‌های عملی توسط حسابرسان حرفه‌ای فعال در بازار و نیز، سمینارها و کلاس‌هایی که موقعیت‌های عملی و حرفه‌ای بازار کار را نشان می‌دهند، برگزار شود تا دانشجویان به صورت عملی درگیر فعالیت‌ها و موقعیت‌های واقعی بازار کار حسابرسی شوند.

چن^۱ (۲۰۲۱) به بررسی شیوه تدریس آنلاین (مجازی) حسابرسی با استفاده از اینترنت پلاس در دانشگاه‌ها پرداخت و به این نتیجه رسید که توسعه سریع فناوری اینترنت، بر رویه حسابداری و تئوری حسابداری، تأثیر زیادی گذاشته است و به‌طور مسلم حسابرسی هم تحت تأثیر توسعه فناوری قرار گرفته است و تدریس حسابرسی در دانشگاه‌ها نیز باید با توسعه فناوری شبکه سازگار شود.

ژنگ، شن، شو و شن^۲ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «تحقیق در مورد اصلاح آموزش دوره حسابرسی بر اساس یکپارچه‌سازی چهار بُعدی جهت بهینه‌سازی محتوا، نوآوری روش تدریس و ارزیابی برنامه‌دستی»، یک سیستم چهاربُعدی یکپارچه تدریس دروس حسابرسی را ارائه کرده‌اند که شامل بهینه‌سازی محتوای دروس حسابرسی، نوآوری در آموزش ترکیبی، گسترش آموزش موردی (یافته‌ها) و نظام ارزشیابی در فرایند تدریس است.

چن^۳ (۲۰۲۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که موضوعات کلیدی‌ای که باید در اصلاح برنامه‌دستی حسابرسی و تدریس استادان مورد توجه قرار گیرد، عبارت‌اند از: تطبیق محتوای درسی با دانش و توانایی دانشجویان، استفاده از بسترهای اینترنتی برای نوآوری در روش‌های تدریس توسط استادان و اصلاح نحوه ارزشیابی استادان از دانشجویان.

راندلف^۴ (۲۰۲۴) در پژوهشی به بررسی تأثیر کلاس درس وارونه (FC)^۴ بر میزان یادگیری درس حسابرسی پیشرفته، در یک دوره یک‌ساله کارشناسی ارشد پرداخت. کلاس درس وارونه، نوعی مدل آموزشی است که در آن، به‌جای تدریس در کلاس و انجام تکالیف در خانه، دانشجویان در خانه و پیش از آغاز کلاس، درس‌ها را در قالب ویدئوهای کوتاه تماشا می‌کنند و بعد، کل زمان کلاس درس حضوری به حل تمرین، انجام پروژه یا بحث اختصاص می‌یابد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این نوع آموزش، اضطراب قبل از امتحان را کاهش می‌دهد و همچنین، یادگیری و یادداری درس را در دانشجویان بهبود می‌بخشد.

1. Chen

2. Zhang, Shen, Xue, Shen

3. Randolph

4. Flipped class

پژوهش‌های داخلی انجام شده مرتبط با موضوع تحقیق به شرح زیر است.

میرزایی (۱۳۹۲) در پژوهش خود به بررسی اثر آموزش دروس حسابداری در دانشگاه و هم‌سویی آن با واقعیت‌های حرفه حسابداری پرداخته است. اطلاعات لازم در این رابطه از طریق پرسش‌نامه جمع‌آوری شد و افراد به دو گروه دارای تحصیلات حسابداری و سایر رشته‌ها تقسیم شدند. نتایج حاصل از مقایسه میانگین دو گروه نشان‌دهنده اثر مثبت آموزش حسابداری بر درک عملیات حسابداری و ناکارایی تدریس دروس حسابداری در دانشگاه‌ها بوده است.

اثنی عشری، غلامی فتیده و هوشمند (۱۴۰۱) در پژوهش خود، پژوهش‌های مربوط به شکاف آموزشی و بررسی رابطه آن با کیفیت حسابداری را مرور کردند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن بود که شکاف‌های آموزش حسابداری عبارت‌اند از: انتظارات، عملکرد، محدودیت و انتظارات - عملکرد که شکاف انتظارات - عملکرد بر کیفیت حسابداری رابطه منفی معناداری دارد.

بیک بشرویه و همکاران (۱۴۰۲) مهم‌ترین راهبردهایی را که در صورت اجرای آن‌ها، می‌توان به کاهش شکاف بین آموزش حسابداری و نیازهای حرفه در ایران کمک کرد، شناسایی کردند. این راهبردها عبارت‌اند از بازنگری در برخی از درس‌ها و سرفصل‌های آموزشی؛ ارتقای کتب آموزشی؛ ارتقای سطح دانش عملی دانشجویان؛ به‌کارگیری شیوه‌های مختلف در تدریس و نظارت لازم بر تدریس استادان؛ ایجاد زیرساخت‌های فناوری اطلاعات برای به‌کارگیری آن در حوزه آموزش؛ چاپکی در تصویب و راهنمای اجرای استانداردها توسط سازمان حسابداری؛ برگزاری دوره‌های آموزش مجازی و حضوری؛ حضور استادان در تشکل‌های حرفه‌ای.

دیانتی دیلمی، نوری و عباسیان (۱۴۰۳) به این نتیجه رسیدند که مطلوبیت کیفیت بیرونی برنامه‌دروسی حسابداری در مقطع ارشد، برای انتقال دانش، مهارت و نیز نگرش لازم به دانش‌آموختگان این رشته جهت انجام وظایف محوله حسابداری، از دیدگاه دانش‌آموختگان و کارفرمایان در سطح نامطلوب است.

همان‌طور که در بخش مقدمه، به‌عنوان ارزش افزوده علمی این پژوهش توضیح داده شد، با وجودی که ارزشیابی برنامه‌های درسی بسیار اهمیت دارد؛ چون در ایران این برنامه‌ها توسط گروه‌های آموزشی تخصصی هر رشته در دانشگاه‌ها (اغلب بدون حضور متخصصان برنامه‌ریزی آموزشی، روان‌شناسی، نماینده نهادهای ذی‌ربط در استخدام فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها و...) به‌صورت یک‌جانبه تدوین می‌شود و بعد توسط کمیسیون‌های تخصصی هر رشته در وزارت علوم، توسط متخصصان همان رشته بررسی و تصویب می‌شود، خلأ حضور متخصصان برنامه‌دروسی در تمامی مراحل، از تدوین تا ارزشیابی این برنامه‌های تخصصی در رشته‌های مختلف بسیار محسوس است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، اغلب پژوهش‌های پیشین نیز در خصوص فاصله آموزش‌های دانشگاهی با نیازهای واقعی بازار کار، مباحثی که باید در برنامه‌دروسی گنجانده شود و مهارت‌های مورد نیاز فارغ‌التحصیلان حسابداری و حسابداری هستند و به مبحث ارزشیابی برنامه‌دروسی توجهی نداشته‌اند. بر همین اساس، پژوهش میان رشته‌ای حاضر با کمک متخصصان حسابداری و نیز برنامه‌ریزی آموزشی، سعی در آگاه‌سازی استادان تدوین‌کننده برنامه‌های درسی در این رشته دارد که «ارزشیابی کیفیت این برنامه‌ها» را هم مدنظر قرار دهند. مسئله‌ای که تا کنون در رشته حسابداری و حسابداری کمتر مورد توجه بوده است و به امر تدوین برنامه‌دروسی، به‌عنوان یک کار نیازمند حضور متخصصان ذی‌صلاح سایر رشته‌ها و

نهادهای مرتبط نگریسته نمی‌شود و بر ارزشیابی کیفیت درونی و بیرونی این برنامه‌ها، حداقل در پژوهش‌های علمی این رشته، نظارت چندانی وجود ندارد. پژوهش حاضر با بررسی کیفیت عناصر برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، ضعف‌ها و قوت‌های موجود در برنامه‌درسی این رشته را شناسایی و مشخص کرده است و با توجه به سؤال‌های باز مطرح شده در انتهای پرسش‌نامه، نظر استادان و دانشجویان را در رابطه با واحدهای درسی این رشته و مهم‌ترین مهارت‌های مورد نیاز برای آموختگان کارشناسی ارشد حسابرسی که قصد ورود به حرفه حسابرسی دارند، جمع‌آوری کرده و در نهایت، پیشنهادهایی برای ارتقای مهارت‌های مورد نیاز دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی ارائه داده است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ استراتژی، از نوع توصیفی و از لحاظ هدف، از نوع کاربردی و از لحاظ ابزارهای گردآوری داده‌ها، از نوع پرسش‌نامه است که به صورت الکترونیک، در بین ۲ گروه آماری، به شرح ذیل در سال ۱۴۰۲ توزیع شده است:

۱. دانشجویان ترم سوم کارشناسی ارشد حسابرسی (ورودی ۱۴۰۰): تعداد این دانشجویان مطابق اطلاعات مندرج در دفترچه انتخاب رشته کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های سراسری کشور ۵۷ نفر بوده است. لینک پرسش‌نامه دانشجویان به صورت الکترونیکی و از طریق گروه‌هایی که دانشجویان در شبکه‌های اجتماعی عضویت دارند، برای آن‌ها ارسال شده است. شایان ذکر است که دانشگاه تهران در سال ۱۴۰۰ پذیرش دانشجویان در این رشته نداشته است؛ از این رو دانشجویان این دانشگاه جزء نمونه آماری تحقیق نبوده‌اند.
۲. اعضای هیئت‌علمی مدرس کارشناسی ارشد حسابرسی: این گروه از جامعه آماری، کلیه اعضای هیئت‌علمی مدرس کارشناسی ارشد حسابرسی بوده‌اند که در دانشگاه‌های سراسری کشور، در رشته حسابرسی دانشجو پذیرفته‌اند و تعداد آن‌ها بر اساس مندرجات وبسایت دانشگاه مربوطه، ۵۱ نفر است. شایان ذکر است که لینک پرسش‌نامه اعضای هیئت‌علمی، به صورت الکترونیکی و از طریق آدرس ایمیل مندرج در وبسایت هر دانشگاه و همچنین، از طریق شبکه‌های مجازی، برای استادان ارسال شده است. در نهایت مطابق اطلاعات مندرج در جدول ۵ تعداد ۲۸ پرسش‌نامه پاسخ داده شده است.

جدول ۵. اطلاعات مربوط به دو گروه جامعه آماری این پژوهش

اطلاعات اعضای هیئت‌علمی مدرس کارشناسی ارشد حسابرسی		اطلاعات دانشجویان ترم سوم کارشناسی ارشد حسابرسی		نام دانشگاه
تعداد پرسش‌نامه تکمیل شده	تعداد استادان	تعداد پرسش‌نامه تکمیل شده	تعداد دانشجویان	
۶	۹	۹	۱۰	دانشگاه علامه طباطبائی
۳	۶	۷	۱۲	دانشگاه بهشتی
۲	۵	۱۳	۱۴	دانشگاه خوارزمی
۶	۱۰	۶	۹	دانشگاه فردوسی
۸	۱۲	۱۱	۱۲	دانشگاه الزهرا
۳	۹	-	-	دانشگاه تهران
۲۸	۵۱	۴۶	۵۷	جمع کل

سؤال کلی این پژوهش این گونه مطرح شده است: میزان مطلوبیت کیفیت درونی برنامه‌درونی درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران از دیدگاه استادان و دانشجویان چقدر است؟

در راستای سؤال اصلی، ۹ سؤال فرعی به شرح ذیل مطرح شده است:

۱. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر هدف با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۲. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر محتوا با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۳. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر راهبردهای تدریس با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۴. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر مواد و منابع آموزشی با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۵. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر فعالیت‌های یادگیری با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۶. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر زمان با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۷. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر فضا (مکان) با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۸. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر گروه‌بندی فراگیران با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟
۹. مطلوبیت برنامه‌درونی رشته حسابرسی، از نظر کیفیت عنصر ارزشیابی با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان چگونه است؟

برای ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌درونی درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، عناصر و ملاک‌های تشکیل‌دهنده برنامه‌درونی، بر اساس الگوی ۹ عنصری کلاین (۱۹۹۱) و با استفاده از پرسش‌نامه ذوالفقاری (۱۳۹۵) از رشته برنامه‌ریزی درسی، پرسش‌نامه ۴۶ گویه‌ای، بر اساس مقیاس لیکرت ۵ تایی بررسی شده است. این پرسش‌نامه شامل ۷ سؤال در رابطه با عنصر هدف، ۶ سؤال درباره‌ی عنصر محتوا، ۵ سؤال درباره‌ی عنصر راهبردهای تدریس، ۴ سؤال درباره‌ی عنصر زمان، ۶ سؤال درباره‌ی عنصر مواد و منابع آموزشی، ۴ سؤال درباره‌ی عنصر فعالیت‌های یادگیری، ۵ سؤال درباره‌ی عنصر گروه‌بندی، ۳ سؤال درباره‌ی عنصر فضا (مکان) و ۶ سؤال درباره‌ی عنصر ارزشیابی است.

یافته‌های پژوهش

جدول‌های ۶ و ۷ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی استادان و دانشجویان در این پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۶. اطلاعات توصیفی استادان

متغیر	رده	فراوانی	درصد	متغیر	رده	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۹	۶۷/۹	مرتبه علمی	استادیار	۱۶	۵۷/۱
	زن	۹	۳۲/۱		دانشیار	۸	۲۸/۶
سن	۳۰ سال و کمتر	۳	۱۰/۷	دانشگاه	استاد	۴	۱۴/۳
	۳۱ تا ۳۵ سال	۴	۱۴/۳		دانشگاه الزهرا	۸	۲۸/۶
	۳۶ تا ۴۰ سال	۷	۲۵		دانشگاه تهران	۳	۱۰/۷
	۴۱ تا ۴۶ سال	۸	۲۸/۶		دانشگاه خوارزمی	۲	۷/۱
سنوات تدریس	۱ تا ۵ سال	۷	۲۵	محل خدمت	دانشگاه شهید بهشتی	۳	۱۰/۷
	۶ تا ۱۵ سال	۱۰	۳۵/۷		دانشگاه علامه طباطبائی	۶	۲۱/۴
	۱۶ تا ۲۵ سال	۶	۲۱/۴		دانشگاه فردوسی مشهد	۶	۲۱/۴
	بیش از ۲۵ سال	۵	۱۷/۹		جمع کل	۲۸	۱۰۰

جدول ۷. اطلاعات توصیفی دانشجویان

متغیر	رده	فراوانی	درصد فراوانی	متغیر	رده	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۲۶	۵۶/۵	سن	کمتر از ۳۰ سال	۲۳	۵۰
	زن	۲۰	۴۳/۵		۳۱ تا ۳۵ سال	۱۴	۳۰/۸
دانشگاه محل تحصیل	الزهرا	۱۱	۲۳/۹		۳۶ تا ۴۰ سال	۶	۱۳/۵
	تهران	۰	۰/۰۰		۴۱ تا ۴۵ سال	۲	۳/۸
	خوارزمی	۱۳	۱۹/۶	۴۶ سال به بالا	۱	۱/۹	
	شهید بهشتی	۷	۱۵/۲	معدل دوره تحصیلی	۱۴ تا ۱۵	۴	۸/۷
علامه طباطبائی	۹	۱۹/۶	۱۶ تا ۱۷		۵	۱۰/۹	
فردوسی مشهد	۶	۱۳	۱۶ تا ۱۷		۱۵	۳۲/۶	
جمع کل تعداد دانشجویان	۴۶	۱۰۰	۱۷ تا ۱۸		۹	۱۹/۶	
				بیشتر از ۱۸	۱۳	۲۸/۳	

با توجه به نرمال بودن داده‌ها براساس آزمون کلموگروف اسمیرنوف (مطابق جدول ۸) برای بررسی وضعیت کیفیت برنامه‌دستی، از آزمون پارامتریک تی تک نمونه‌ای^۱ استفاده شده است.

جدول ۸. آزمون بررسی فرض نرمال بودن متغیرهای کمی تحت مطالعه

گروه	ابعاد	کولموگروف - اسمیرنوف			
		آماره	درجه آزادی	معناداری	آماره
استادان	اهداف	۰/۱۱	۲۸	۰/۲۰۰	اهداف
	محتوا	۰/۱۴	۲۸	۰/۱۹۹	محتوا
	راهبرد تدریس	۰/۱۴	۲۸	۰/۱۷۱	یاددهی
	زمان	۰/۱۵	۲۸	۰/۱۰۶	زمان
	منابع	۰/۱۶	۲۸	۰/۰۵۲	منابع
	یادگیری	۰/۱۶	۲۸	۰/۰۸۱	فعالیت
	گروه بندی	۰/۱۴	۲۸	۰/۱۵۰	گروه بندی
	فضا	۰/۱۵	۲۸	۰/۱۲۹	فضا
	ارزشیابی	۰/۱۳	۲۸	۰/۲۰۰	ارزشیابی

مطابق جدول ۹ با توجه به دیدگاه استادان و نیز دانشجویان، تمامی عناصر برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در سطح نامطلوب قرار دارد و فقط عنصر گروه‌بندی، از دید استادان و عنصر مکان از دید دانشجویان در سطح مطلوب است. در نهایت، نمره کل مطلوبیت کیفیت درونی برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی از دید هر دو گروه استادان و دانشجویان در سطح نامطلوب ارزیابی شده است.

جدول ۹. نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای مربوط به گویه‌های پرسش‌نامه

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۱	اهداف ذکر شده برای دروس در متن سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه از صراحت برخوردار است؟	دانشجو	۳/۵۲	۳/۳۰	۰/۰۰۲	مطلوب
		استاد	۳/۵۷	۳/۴۴	۰/۰۰۲	مطلوب
۲	اهداف ذکر شده برای دروس در متن سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه بیان‌کننده دانش، مهارت و نگرشی است که انتظار می‌رود دانشجویان پس از کسب دوره آموزشی به آن برسند؟	دانشجو	۲/۶۱	-۲/۶۵	۰/۰۱۱	نامطلوب
		استاد	۳/۷۹	۲/۸۱	۰/۰۰۹	مطلوب
۳	اهداف ذکر شده برای دروس در متن سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه قابلیت انعطاف با نیازهای در حال تغییر جامعه در بخش‌های فرهنگی دارند؟	دانشجو	۲/۵۷	-۳/۷۸	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۱/۹۳	-۶/۹۷	۰/۰۰۰	نامطلوب
۴	اهداف ذکر شده برای دروس در متن این برنامه‌درسی تا چه اندازه قابلیت انعطاف با نیازهای در حال تغییر جامعه در بخش‌های اقتصادی دارند؟	دانشجو	۲/۵۲	-۳/۳۷	۰/۰۰۲	نامطلوب
		استاد	۲/۱۸	-۴/۸۰	۰/۰۰۰	نامطلوب

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۵	اهداف ذکر شده در سرفصل این برنامه درسی تا چه اندازه قابلیت انعطاف با نیازهای در حال تغییر جامعه در بخش‌های آموزشی دارند؟	دانشجو	۲/۵۲	-۳/۷۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۵۴	-۲/۳۷	۰/۰۲۵	نامطلوب
۶	اهداف ذکر شده برای دروس در متن سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه متناسب با نیازهای بازار کار است؟	دانشجو	۲/۴۱	-۴/۰۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۱/۸۹	-۷/۰۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
۷	اهداف ذکر شده برای دروس در متن سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه در راستای اهداف کلی رشته است؟	دانشجو	۳/۳۹	۲/۲۴	۰/۰۳۰	مطلوب
		استاد	۳/۶۱	۲/۶۸	۰/۰۱۲	مطلوب
۸	نمره کل مطلوبیت کیفیت اهداف برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۷۹	-۲/۱۴	۰/۰۳۷	نامطلوب
		استاد	۲/۷۷	-۲/۴۳	۰/۰۲۲	نامطلوب
۹	محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه با ساختار رشته تناسب دارد؟	دانشجو	۳/۴۱	۲/۶۸	۰/۰۱۰	مطلوب
		استاد	۳/۴۶	۳/۵۴	۰/۰۰۱	مطلوب
۱۰	محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه با نظریه‌ها و یافته‌های علمی روز و آخرین پیشرفت‌های علمی همگام است و هم‌خوانی دارد؟	دانشجو	۲/۶۵	-۴۲/۲	۰/۰۱۹	نامطلوب
		استاد	۱/۶۸	-۹/۶۷	۰/۰۰۰	نامطلوب
۱۱	محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه از لحاظ منطقی و به‌صورت منظم با یکدیگر ارتباط دارند؟	دانشجو	۳/۳۵	۲/۴۸	۰/۰۱۷	نامطلوب
		استاد	۳/۵۷	۲/۹۲	۰/۰۰۷	مطلوب
۱۲	محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه از تنوع لازم در جهت رفع نیازهای بازار کار برخوردار است؟	دانشجو	۲/۵۹	-۳/۱۷	۰/۰۰۳	نامطلوب
		استاد	۱/۶۸	-۱۱/۴۲	۰/۰۰	نامطلوب
۱۳	حجم محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه با تعداد واحد دروس تناسب دارد؟	دانشجو	۲/۵۴	-۳/۳۹	۰/۰۰۱	نامطلوب
		استاد	۲/۲۵	-۶/۱۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
۱۴	محتوای دروس سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه مفاهیم اساسی و تخصصی مورد نیاز را به دانشجویان ارائه می‌دهد؟	دانشجو	۲/۳۵	-۴/۵۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۱/۷۱	-۱۱/۳۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
۱۵	نمره کل مطلوبیت کیفیت محتوا برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۸۱	-۲/۷۴	۰/۰۰۹	نامطلوب
		استاد	۲/۳۹	-۸/۷۷	۰/۰۰۰	نامطلوب
۱۶	روش تدریس استادان تا چه اندازه خلاقیت را در زمینه موضوع درسی در دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی فراهم می‌آورد؟	دانشجو	۲/۵۹	-۲/۴۰	۰/۰۲۰	نامطلوب
		استاد	۳/۸۹	۴/۵۸	۰/۰۰۰	مطلوب
۱۷	استادان در رشته کارشناسی ارشد حسابرسی تا چه اندازه از روش‌های متنوع تدریس استفاده می‌کنند؟	دانشجو	۲/۴۸	-۳/۲۴	۰/۰۰۲	نامطلوب
		استاد	۱/۹۳	-۶/۳۰	۰/۰۰۰	نامطلوب

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۱۸	سرفصل دروس ذکر شده در متن این برنامه‌دروسی تا چه اندازه فرصت اجرای روش‌های فعال تدریس در کلاس درس را به مدرسان می‌دهد؟	دانشجو	۲/۴۶	-۳/۵۹	۰/۰۰۱	نامطلوب
		استاد	۲/۱۱	-۵/۱۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
۱۹	استادان این رشته تا چه اندازه دانشجویان را به طرح سؤال‌هایی که به روشن شدن مطالب درسی کمک می‌کنند، تشویق می‌کنند؟	دانشجو	۲/۶۵	-۲/۲۲	۰/۰۳۱	نامطلوب
		استاد	۲/۰۷	-۵/۲۲	۰/۰۰۰	نامطلوب
۲۰	راهبردهای تدریس رایج در این رشته تا چه اندازه با محتوای دروس ذکر شده در متن سرفصل برنامه‌دروسی این رشته متناسب است؟	دانشجو	۲/۷۶	-۲/۱۱	۰/۰۴۰	نامطلوب
		استاد	۳/۴۶	۲/۳۷	۰/۰۲۵	مطلوب
۲۱	نمره کل مطلوبیت کیفیت راهبردهای تدریس برنامه‌دروسی حسابداری	دانشجو	۲/۵۸	-۳/۶۰	۰/۰۰۱	نامطلوب
		استاد	۲/۶۹	-۲/۵۲	۰/۰۱۸	نامطلوب
۲۲	تا چه اندازه منابع درسی ذکر شده در متن این برنامه‌دروسی، براحتی در دانشگاه در دسترس دانشجویان قرار دارد؟	دانشجو	۳/۴۱	۲/۱۱	۰/۰۴۰	مطلوب
		استاد	۳/۸۶	۳/۵۷	۰/۰۰۱	مطلوب
۲۳	تا چه اندازه امکانات کمک آموزشی (نظیر فیلم آموزشی، سایت اینترنتی برای ارائه مطالب و تمرین‌های بیشتر) جهت استفاده دانشجویان برای هریک از واحدهای درسی در فرایند تدریس مهیا شده است؟	دانشجو	۲/۵۹	-۲/۵۳	۰/۰۱۵	نامطلوب
		استاد	۲/۲۵	-۳/۰۶	۰/۰۰۵	نامطلوب
۲۴	منابع علمی موجود (فارسی) ذکر شده در متن سرفصل برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابداری را چه میزان کافی می‌دانید؟	دانشجو	۲/۴۶	-۴/۰۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۱/۹۶	-۵/۷۰	۰/۰۰۰	نامطلوب
۲۵	منابع علمی موجود (فارسی) ذکر شده در متن سرفصل برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابداری را چه میزان معتبر می‌دانید؟	دانشجو	۲/۴۶	-۳/۸۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۱۸	-۵/۳۰	۰/۰۰۰	نامطلوب
۲۶	منابع علمی موجود (فارسی) مربوط به رشته حسابداری در مقطع ارشد را چه میزان به روز می‌دانید؟	دانشجو	۲/۳۵	-۵/۳۷	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۰۴	-۴/۹۲	۰/۰۰۰	نامطلوب
۲۷	منابع علمی (انگلیسی) ذکر شده در متن سرفصل برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابداری را چه میزان در دسترس می‌دانید؟	دانشجو	۳/۴۳	۲/۶۱	۰/۰۱۲	مطلوب
		استاد	۳/۵۷	۲/۸۲	۰/۰۰۹	مطلوب
۲۸	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر مواد و منابع آموزشی برنامه‌دروسی حسابداری در ایران	دانشجو	۲/۷۸	-۲/۱۷	۰/۰۳۵	نامطلوب
		استاد	۲/۶۴	-۳/۰۷	۰/۰۰۵	نامطلوب
۲۹	در رشته حسابداری در مقطع ارشد تا چه حد امکان درگیر کردن دانشجویان با فعالیت‌های پژوهشی و حل مسئله در فرایند تدریس وجود دارد؟	دانشجو	۲/۵۲	-۲/۵۰	۰/۰۱۶	نامطلوب
		استاد	۲/۲۵	-۲/۸۲	۰/۰۰۹	نامطلوب

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۳۰	فعالیت‌های آموزشی کنونی تا چه اندازه موجب پرورش توانایی و مهارت‌های تخصصی در دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی می‌شود؟	دانشجو	۲/۲۲	-۵/۶۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۲۱	-۳/۴۷	۰/۰۰۲	نامطلوب
۳۱	برای تقویت بنیه علمی و تجربی دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی در هر درس تا چه اندازه به فعالیت‌های یادگیری (تجزیه و تحلیل کنفرانس‌های کلاس) و ... توجه می‌شود؟	دانشجو	۲/۵۴	-۲/۷۹	۰/۰۰۸	نامطلوب
		استاد	۲/۱۰	-۴/۷۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۲	در رشته حسابرسی در مقطع ارشد تا چه میزان فعالیت‌های یادگیری موجود در کلاس توانمندی تبدیل به تجارب یادگیری را دارند؟	دانشجو	۲/۵۹	-۲/۸۶	۰/۰۰۶	نامطلوب
		استاد	۲/۱۱	-۵/۱۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۳	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر فعالیت‌های یادگیری برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۴۶	-۵/۴۲	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۱۶	-۵/۴۹	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۴	ساعات تعیین شده در این برنامه برای کلاس‌ها و رفع اشکال با توجه به تراکم دانشجو در کلاس در دانشگاه شما، تا چه اندازه کافی است؟	دانشجو	۲/۴۸	-۳/۴۴	۰/۰۰۱	نامطلوب
		استاد	۱/۸۶	-۹/۲۹	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۵	حجم کتاب‌های درسی در رشته حسابرسی در مقطع ارشد تا چه اندازه با زمان تعیین شده برای یک نیم‌سال تحصیلی هماهنگ است؟	دانشجو	۲/۵۷	-۳/۳۲	۰/۰۰۰۲	نامطلوب
		استاد	۱/۷۵	-۱۰/۲۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۶	زمان در نظر گرفته شده (تعداد واحد هر درس) در متن سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی برای هر درس با توجه به نوع آن (پایه، تخصصی، اختیاری) تا چه حد جهت ارائه محتوای درس کافی می‌باشد؟	دانشجو	۲/۶۳	-۲/۷۷	۰/۰۰۸	نامطلوب
		استاد	۱/۷۹	-۱۰/۲۲	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۷	چقدر مدت زمان (۴ ترم) تعیین شده در متن سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی جهت کسب تمام واحدهای درسی نظری و عملی این رشته کافی است؟	دانشجو	۳/۳۰	۲/۱۴	۰/۰۳۸	نامطلوب
		استاد	۱/۸۹	-۸/۵۴	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۸	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر زمان در برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۷۴	-۲/۷۵	۰/۰۰۸	نامطلوب
		استاد	۱/۸۲	-۱۷/۳۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
۳۹	برای هریک از دروس ارائه شده در رشته حسابرسی در مقطع ارشد، فضای آموزشی کلاس برای استفاده از کامپیوتر و رسانه آموزشی از قبیل پاورپوینت، فیلم و... در کلاس تا چه اندازه مناسب است؟	دانشجو	۳/۴۶	۲/۴۵	۰/۰۱۸	مطلوب
		استاد	۱/۸۲	-۸/۰۷	۰/۰۰۰	نامطلوب
۴۰	ویژگی‌های فیزیکی دانشکده و کلاس‌ها از قبیل (متراژ و تهویه، نور، صدا و...) در راستای پیاده‌سازی محتوای برنامه تا چه اندازه مطلوب است؟	دانشجو	۳/۷۲	۴/۳۱	۰/۰۰۰	مطلوب
		استاد	۱/۶۴	-۱۰/۵۸	۰/۰۰۰	نامطلوب

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۴۱	فضای کلاس تا چه اندازه امکان تشکیل گروه‌های تحقیق و یادگیری را فراهم می‌کند؟	دانشجو	۳/۵۴	۳/۸۴	۰/۰۰۰	مطلوب
		استاد	۴/۰۴	۶/۲۲	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۲	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر فضا(مکان) برنامه‌دستی مقطع کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۳/۵۷	۴/۹۲	۰/۰۰۰	مطلوب
		استاد	۲/۵	-۵/۶۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
۴۳	تا چه اندازه جهت تقویت دانش علمی - تخصصی دانشجویان رشته حسابرسی در مقطع ارشد گروه‌های پژوهشی در کلاس تشکیل می‌شود؟	دانشجو	۲/۱۵	-۶/۲۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۳/۷۵	۴/۲۷	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۴	تا چه اندازه در اجرای واحدهای درسی رشته حسابرسی در مقطع ارشد به کار گروهی دانشجویان اهمیت داده می‌شود؟	دانشجو	۲/۲۶	-۴/۴۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۴/۰۴	۶/۵۳	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۵	تا چه اندازه تشکیل گروه‌های مختلف در کلاس‌های درسی رشته حسابرسی در مقطع ارشد به یادگیری فعال دانشجویان کمک می‌کند؟	دانشجو	۳/۷۶	۴/۴۵	۰/۰۰۰	مطلوب
		استاد	۴/۱۸	۶/۸۹	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۶	در رشته حسابرسی در مقطع ارشد تا چه میزان تشکیل گروه کلاسی در شبکه‌های اجتماعی جهت مبادله اطلاعات دانشجویان و استادان در محیط خارج از دانشگاه مورد استقبال قرار می‌گیرد؟	دانشجو	۳/۵۲	۲/۷۶	۰/۰۰۸	مطلوب
		استاد	۴/۰۰	۴/۷۱	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۷	در رشته حسابرسی در مقطع ارشد تا چه میزان اقدام به برگزاری ژورنال کلاب می‌شود؟	دانشجو	۲/۲۲	-۴/۴۵	۰/۰۰۰	نامطلوب
		استاد	۲/۰۴	-۴/۳۶	۰/۰۰۰	نامطلوب
۴۸	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر گروه‌بندی فراگیران در برنامه‌دستی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۸۷	-۲/۱۹	۰/۰۳۴	نامطلوب
		استاد	۳/۶	۵/۹۸	۰/۰۰۰	مطلوب
۴۹	تا چه اندازه روش‌های ارزشیابی آموزشی ذکر شده در سرفصل برنامه‌دستی کارشناسی ارشد حسابرسی با محتوای دروس تناسب دارد؟	دانشجو	۲/۵۷	-۲/۷۶	۰/۰۰۸	نامطلوب
		استاد	۳/۶۱	۲/۹۲	۰/۰۰۷	مطلوب
۵۰	تا چه اندازه در ارزشیابی ذکر شده در سرفصل این برنامه‌دستی بر توانایی دانشجویان در تجزیه و تحلیل مسائل و ارائه راه حل‌ها تأکید می‌شود؟	دانشجو	۲/۶۳	-۲/۳۶	۰/۰۲۳	نامطلوب
		استاد	۲/۶۴	-۲/۹۴	۰/۰۰۷	نامطلوب
۵۱	تا چه اندازه در ارزشیابی از دانشجویان به اهداف از قبل تعیین شده در سرفصل برنامه‌دستی کارشناسی ارشد حسابرسی تأکید می‌شود؟	دانشجو	۲/۶۵	-۲/۲۷	۰/۰۲۸	نامطلوب
		استاد	۳/۶۸	۳/۹۶	۰/۰۰۰	مطلوب
۵۲	تا چه اندازه در ارزشیابی ذکر شده در سرفصل این برنامه‌دستی بر پژوهش‌ها و تحقیقات فردی دانشجویان توجه می‌شود؟	دانشجو	۲/۶۱	-۲/۳۵	۰/۰۲۳	نامطلوب
		استاد	۱/۹۳	-۶/۰۳	۰/۰۰۰	نامطلوب
۵۳	تا چه اندازه در ارزشیابی ذکر شده در سرفصل این برنامه‌دستی از ملاک‌های مختلف (نظیر مشارکت در فعالیت‌های کلاسی و امثال آن) برای ارزشیابی دانشجویان استفاده می‌شود؟	دانشجو	۳/۵۲	۳/۱۸	۰/۰۰۳	مطلوب
		استاد	۳/۵۴	۲/۳۶	۰/۰۲۶	مطلوب

ردیف	سؤال	پاسخ‌دهنده	میانگین	آماره تی	سطح معناداری	نتیجه
۵۴	تا چه اندازه روش ارزشیابی ذکر شده در سرفصل این برنامه درسی با توجه به حجم و محتوای دروس از استمرار و پیوستگی برخوردار است؟	دانشجو	۲/۵۷	-۲/۴۸	۰/۰۱۷	نامطلوب
		استاد	۲/۱۸	-۴/۸۰	۰/۰۰۰	نامطلوب
۵۵	نمره کل مطلوبیت کیفیت عنصر ارزشیابی برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران	دانشجو	۲/۷۵	-۲/۱۲	۰/۰۳۹	نامطلوب
		استاد	۲/۷۷	-۳/۲۶	۰/۰۰۳	نامطلوب

سایر یافته‌های پژوهش

در انتهای پرسش‌نامه مربوط به کیفیت درونی برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، ۳ سؤال باز با هدف شناسایی واحدهای درسی که باید به سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی اضافه یا از آن حذف شوند و مهارت‌هایی که لازم است دانشجویان این رشته کسب کنند، در نظر گرفته شده است که در ادامه تحلیل پاسخ‌های دریافتی استادان و دانشجویان در این خصوص آورده شده است.

سؤال ۱: از نظر استادان و دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی، بهتر است چه واحدهای درسی به سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی اضافه شود؟ یا به بیان دیگر، فقدان چه نوع واحدهایی در برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی احساس می‌شود؟

جدول ۱۰. واحدهای درسی‌ای که از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی باید به سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی اضافه شود

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	برگزاری کارگاه‌های عملی و کارآموزی	۱۳	۰/۲۰
۲	کاربرد رایانه و نرم افزارهای مالی در حسابرسی	۱۰	۰/۱۵
۳	آشنایی با حسابرسی دیجیتال	۹	۰/۱۳
۴	زبان تخصصی حسابداری و حسابرسی	۷	۰/۱۰
۵	آشنایی با حسابرسی بلاک چین	۶	۰/۰۹
۵	آشنایی با حسابداری قضایی (دادگاهی)	۶	۰/۰۹
۶	آشنایی با استانداردهای بین‌المللی حسابداری و حسابرسی	۴	۰/۰۶
۶	پژوهش‌های جاری در حسابرسی (بررسی مقالات روز مجلات معتبر دنیا)	۴	۰/۰۶
۷	روان‌شناسی در حسابرسی و آموزش‌های رفتارشناختی برای حسابرسان	۲	۰/۰۳
۷	آشنایی با سندرسی و کاربرد نویسی در حسابرسی	۲	۰/۰۳
۷	کاربرد اقتصادسنجی در پژوهش‌های حسابرسی	۲	۰/۰۳
۸	واحدهای مرتبط با حسابرسی سازمان‌های دولتی	۱	۰/۰۲

جدول ۱۱. واحدهای درسی‌ای که از دیدگاه استادان کارشناسی ارشد حسابرسی باید به سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی اضافه شود

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	کارآموزی در حسابرسی	۷	۰/۱۶
۲	پروژه‌های تحقیقاتی در سازمان‌ها و ارگان‌ها	۵	۰/۱۱
۳	حسابرسی رایانه‌ای	۴	۰/۰۹
۴	تجزیه و تحلیل کلان داده‌ها	۳	۰/۰۸
۴	اقتصادسنجی در پژوهش‌های حسابرسی	۳	۰/۰۸
۴	آموزش گزارش‌نویسی در حسابرسی	۳	۰/۰۸
۴	کاربرد نرم افزارهای مالی در حسابرسی	۳	۰/۰۸
۵	کاربرد حسابرسی در صنایع مختلف	۲	۰/۰۴
۵	حسابرسی بر مبنای هوش مصنوعی	۲	۰/۰۴
۵	قوانین و استانداردهای بین‌المللی حسابداری و حسابرسی	۲	۰/۰۴
۵	سندرسی و کاربرد حسابرسی	۲	۰/۰۴
۶	مدیریت ریسک بنگاه‌های تجاری	۱	۰/۰۲
۶	مبانی حقوقی قراردادهای تجاری	۱	۰/۰۲
۶	مدیریت سرمایه‌گذاری	۱	۰/۰۲
۶	حسابرسی بخش عمومی	۱	۰/۰۲
۶	زبان تخصصی حسابداری و حسابرسی	۱	۰/۰۲
۶	آسیب‌شناسی صورت‌های مالی	۱	۰/۰۲
۶	نقش آمار در حسابرسی	۱	۰/۰۲
۶	آشنایی با رویه‌های حسابرسی مستمر روز در دنیا	۱	۰/۰۲

سؤال ۲. از نظر استادان و دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی کدام درس از سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی بهتر است حذف یا جایگزین شود (با چه درسی)؟

جدول ۱۲. واحدهای درسی‌ای که از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی، باید از سرفصل برنامه‌درسی کارشناسی ارشد حسابرسی حذف شود

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	حسابداری مدیریت	۵	۰/۳۳
۲	حسابداری دولتی پیشرفته	۴	۰/۲۶
۳	اصول و مبانی حسابرسی اسلامی	۲	۰/۱۳
۳	تئوری‌های حسابداری	۲	۰/۱۳
۴	سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری (MIS)	۱	۰/۰۷
۴	تصمیم‌گیری در مسائل مالی	۱	۰/۰۷

جدول ۱۳. واحدهای درسی که از دیدگاه استادان کارشناسی ارشد حسابرسی باید از سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی حذف شود

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	حسابداری مدیریت	۳	۰/۵۰
۲	سیستم‌های اطلاعاتی حسابداری (MIS)	۲	۰/۳۳
۳	تئوری‌های حسابداری	۱	۰/۱۷

سؤال ۳. از نظر استادان و دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی، مهم‌ترین مهارت‌های موردنیاز برای دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی که قصد ورود به حرفه حسابرسی را دارند چیست؟

جدول ۱۴. مهم‌ترین مهارت‌های موردنیاز برای آموختگان کارشناسی ارشد حسابرسی که قصد ورود به حرفه حسابرسی را دارند، از دیدگاه دانشجویان کارشناسی ارشد حسابرسی

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مهارت تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی	۱۱	۰/۲۷
۲	مهارت کار با کامپیوتر و نرم افزارهای مالی	۱۰	۰/۲۴
۳	مهارت درک و تجزیه و تحلیل استانداردهای حسابداری و حسابرسی	۸	۰/۲۰
۴	مهارت بررسی انتقادی	۴	۰/۱۰
۴	مهارت فن بیان	۴	۰/۱۰
۵	مهارت برقراری ارتباط نوشتاری	۱	۰/۰۲
۵	شناسایی و کشف تقلب	۱	۰/۰۲
۵	تفسیر آمار و اطلاعات	۱	۰/۰۲
۵	مهارت حل مسئله	۱	۰/۰۲

جدول ۱۵. مهم‌ترین مهارت‌های موردنیاز برای آموختگان کارشناسی ارشد حسابرسی که قصد ورود به حرفه حسابرسی را دارند، از دیدگاه استادان رشته حسابرسی

رتبه	عنوان درس	فراوانی	درصد فراوانی
۱	مهارت کار با کامپیوتر و نرم افزارهای مالی	۱۲	۰/۳۲
۲	مهارت درک و تجزیه و تحلیل استانداردهای حسابداری و حسابرسی	۸	۰/۲۱
۳	مهارت تجزیه و تحلیل صورت‌های مالی	۶	۰/۱۶
۴	مهارت تجزیه و تحلیل و پردازش مسائل	۲	۰/۰۵
۴	قابلیت انعطاف با محیط کار	۲	۰/۰۵
۴	مهارت گزارش نویسی	۲	۰/۰۵
۴	مهارت تنظیم کاربرگ	۱	۰/۰۳
۴	مهارت سندرسی و کاربرگ نویسی	۱	۰/۰۳
۴	مهارت مدیریت پروژه	۱	۰/۰۳
۴	مهارت بررسی انتقادی	۱	۰/۰۳
۴	مهارت برقراری ارتباط	۱	۰/۰۳

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش به دنبال ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران با کمک عناصر ۹ گانه کلاین (۱۹۹۱) بوده است. در ادامه، نتایج پژوهش برای عناصر ۹ گانه برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابرسی به تفکیک به بحث گذاشته می‌شود.

به‌طور کلی مطلوبیت کیفیت «عنصر هدف» در این برنامه‌دروسی با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان در سطح نامطلوب بود. این نتایج هم‌سو با نتایج تحقیقات پیشین که در حوزه برنامه‌دروسی حسابداری انجام شده‌اند، نظیر آبون، ماگالانز، انکارناسیون و لالین^۱ (۲۰۱۹) است. از این رو پیشنهاد می‌شود که اهداف برنامه‌دروسی بر اساس مهارت‌ها (تفکر خلاق، تصمیم‌گیری در شرایط واقعی، مهارت کار گروهی و...) و توانایی‌ها (استفاده از هوش مصنوعی و کلان‌داده‌ها و...) و دانش‌های روز متناسب با نیازهای فرهنگی، اقتصادی و آموزشی جامعه و بازار کار حرفه حسابرسی بازنگری شود.

مطلوبیت کیفیت «عنصر محتوا» نیز از دیدگاه استادان و دانشجویان، در سطح نامطلوب قرار دارد. این نتایج با نتایج پژوهش جامعی (۱۳۹۷) هم‌خوانی دارد. جامعی نیز بیان کرده است که محتوای آموزشی برنامه‌دروسی حسابداری، برای آماده‌کردن دانشجویان به‌منظور انجام وظایفی با مهارت‌های سطوح بالا مانند حسابرسی، طراحی سیستم و تصمیم‌گیری کافی و مناسب نیست و فقط برای انجام وظایف ابتدایی حسابداری شرکت‌ها کفایت می‌کند. در رابطه با محتوای دروس این رشته، پیشنهاد می‌شود که محتوای دروس، هر دو سال یک‌بار، متناسب با تحولات روز دنیا و حرفه به‌روزرسانی شود. همان‌طور که یانگ، ژنگ و لیانگ^۲ (۲۰۱۸) نیز پیشنهاد داده‌اند، باید بین آموزش‌های عملی و تئوری توازن برقرار شود. به‌علاوه، پیشنهاد می‌شود که دروس کم‌اهمیت‌تری نظیر درس حسابداری مدیریت، از سرفصل برنامه‌دروسی این رشته حذف شود و به‌جای آن واحدهای درسی دیگری شامل کارآموزی در حسابرسی، اقتصادسنجی و پژوهش‌های حسابرسی، تجزیه و تحلیل کلان‌داده‌ها، آمار پیشرفته، نرم‌افزارهای تخصصی پیشرفته حسابرسی، حسابرسی رایانه‌ای و مبتنی بر هوش مصنوعی، در سرفصل برنامه‌دروسی این رشته گنجانده شود.

کیفیت عنصر «راهنمادهای تدریس» در این برنامه‌دروسی نیز با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان، در سطح نامطلوب قرار دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که استادان این رشته، از روش‌های متنوع تدریس در کلاس‌های درسی این رشته استفاده نمی‌کنند. همچنین دانشجویان معتقدند که روش تدریس استادان خلاقیت لازم را در دانشجویان پرورش نمی‌دهد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های نمازی و صالحی (۱۴۰۱) طبیعی راد، دیانتی دیلمی، غلامی جمکرانی، بختیاری و عباسیان (۱۴۰۰) و اوکونولا، اچهو و آکینسلر^۳ (۲۰۱۷) هم‌سو است. آن‌ها نیز بیان کرده‌اند که در بسیاری از دانشگاه‌ها، استادان به شیوه سنتی سخنرانی یک‌طرفه تدریس می‌کنند. برای رفع این مشکل، پیشنهاد می‌شود که به‌منظور آشنایی با شیوه‌های نوین آموزش (نظیر استفاده از بازی، شبیه‌سازی و...) دوره‌های دانش‌افزایی برای استادان برگزار شود.

1. Abun, Magallanes, Encarnacion & Lalaine
2. Yang, Zhang & Liang
3. Okunola, Ocheho & Akinselure

کیفیت «عنصر مواد و منابع آموزشی» در این برنامه درسی با توجه به دیدگاه استادان و دانشجویان، در سطح نامطلوب قرار دارد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که هرچند از نظر استادان و دانشجویان، کتب و منابع درسی ذکر شده برای دروس در این سرفصل، به راحتی در دسترس دانشجویان قرار دارد؛ اما این منابع به روز نیستند. همچنین امکانات کمک آموزشی، نظیر فیلم آموزشی، سایت اینترنتی برای ارائه مطالب و تمرین‌های بیشتر، در این رشته مهیا نشده است. این یافته‌ها با پژوهش‌های باغومیان و رحیمی باغی (۱۳۹۱) و عرب مازار یزدی، دهپور آتش بیک و جودکی چگنی (۱۴۰۲) هم‌سو است. آن‌ها نیز بیان کرده‌اند که بسیاری از دانشجویان بر این موضوع تأکید دارند که منابع، مراجع و کتب تدریس شده توسط استادان، اغلب قدیمی است و بعضی از آن‌ها حداقل ۱۰ سال گذشته نگاشته شده است. برای بهبود عنصر مواد و منابع آموزشی، پیشنهاد می‌شود که استادان این رشته، به نگارش و تألیف کتب جدید یا ترجمه آخرین نسخه از کتب انتشار یافته در جهان پردازند و مؤلفان و ناشران مکلف شوند تا حداقل هر ۵ سال یک‌بار، محتوای کتب آموزشی خود را به روز کنند و در غیر این صورت، اجازه تجدید چاپ کتب به ایشان داده نشود.

مطلوبیت کیفیت «عنصر فعالیت‌های یادگیری» نیز از منظر استادان و دانشجویان در سطح نامطلوب است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که فعالیت‌های آموزشی کنونی در مقطع ارشد حسابرسی، توانایی و مهارت‌های تخصصی دانشجویان این رشته را پرورش نمی‌دهد و به فعالیت‌های یادگیری (تجزیه و تحلیل و...) و درگیر کردن دانشجویان با فعالیت‌های پژوهشی و حل مسئله در فرایند تدریس توجه کافی نمی‌شود. این یافته‌ها با نتایج پژوهش ونگ و کو^۱ (۲۰۲۰) و بوب و کوپر^۲ (۲۰۱۸) هم‌سو است و همگی نقش مثبت شیوه‌های جدید یادگیری، نظیر یادگیری فعال بر فرایند یادگیری و یادداری دانشجویان را تأیید می‌کند.

مطلوبیت کیفیت «عنصر زمان» نیز از دیدگاه استادان و دانشجویان در سطح نامطلوب قرار گرفته است. به عبارت دیگر، میزان ساعات مقرر شده در سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی برای واحدهای درسی، جهت تدریس و رفع اشکال با توجه به تراکم دانشجو در کلاس کافی نیست. همچنین حجم کتاب‌های درسی در رشته حسابرسی در مقطع ارشد با زمان تعیین شده برای یک نیم‌سال تحصیلی هماهنگ نیست و زمان در نظر گرفته شده (تعداد واحد هر درس) در متن سرفصل برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی برای هر درس با توجه به نوع آن (پایه، تخصصی، اختیاری) جهت ارائه محتوای درس مناسب نیست. این یافته با نظر پیری و همکاران (۱۴۰۰) هم‌سو است. آن‌ها نیز بیان کردند که برای توسعه حسابداری در دانشگاه‌های ایران، لازم است زمان آموزشی مناسب به‌عنوان یک عامل مهم مورد نظارت و توجه قرار گیرد.

کیفیت «عنصر فضا (مکان)» در برنامه درسی کارشناسی ارشد حسابرسی، از دیدگاه استادان در سطح نامطلوب و بر اساس دیدگاه دانشجویان در وضعیت مطلوب قرار گرفته است. از این رو پیشنهاد می‌شود که بسته به موضوع درس، استادان از امکانات سایت دانشکده یا مکان‌هایی استفاده کنند که فضای مناسب‌تری برای آموزش آن موضوع درسی را دارند.

کیفیت «عصر گروه‌بندی فراگیران» در برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابرسی، از دیدگاه استادان در سطح مطلوب و با توجه به دیدگاه دانشجویان در سطح نامطلوب قرار گرفت. بر این اساس لازم است تا در کلاس‌های درسی، جهت تقویت دانش علمی - تخصصی دانشجویان، دانشجویان گروه‌بندی شوند و از ظرفیت‌های موجود در شبکه‌های اجتماعی نیز برای دانش‌افزایی استفاده شود. همچنین برگزاری دوره‌هایی مانند ژورنال کلاب با حضور استادان برجسته کشور در این رشته، سودمند است.

کیفیت «عصر ارزشیابی» در این برنامه‌دروسی، از دیدگاه استادان و دانشجویان در سطح نامطلوب قرار گرفت. این یافته هم‌سو با پژوهش کمیلی و رضایی (۱۳۸۰) است. آن‌ها نیز نشان دادند استادان عمدتاً ارزشیابی مرحله‌ای را مورد استفاده قرار می‌دهند؛ اما مهم‌ترین ملاک ارزشیابی را امتحان پایان ترم می‌دانند. از این رو تجدید نظر در روش‌های ارزشیابی، پرسش‌های شفاهی از دانشجویان و امتحانات کلاسی (نمازی و صالحی، ۱۴۰۱) و توجه به روش‌های نوین ارزشیابی مستمر، به‌عنوان راه‌کارهایی برای افزایش کیفیت ارزشیابی، پیشنهاد می‌شود.

برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود که مفاد درسی برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابرسی به‌صورت مقایسه‌تطبیقی با دوره‌های آموزشی دایر در دانشگاه‌های خارجی مورد بررسی قرار گیرد و براین اساس، در بازنگری این برنامه‌دروسی، دروس با توجه به آنچه در جهان رو به پیشرفت در حال تدریس است، تعریف و مدنظر قرار گیرد.

تحقیق حاضر به ارزشیابی کیفیت برنامه‌دروسی کارشناسی ارشد حسابرسی پرداخته است، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، به بررسی کیفیت برنامه‌دروسی سایر رشته‌های حسابداری اعم از حسابداری دولتی، حسابداری قضایی و نیز کیفیت برنامه‌دروسی سایر مقاطع نظیر مقطع کارشناسی و دکتری این رشته پرداخته شود.

در تحقیقات برنامه‌دروسی با توجه به اینکه استادان مجریان اصلی برنامه‌دروسی به‌شمار می‌روند، برای رفع کاستی‌های موجود لازم است تا پروسه‌هایی هم در خصوص نیازها، مهارت‌ها و دانش‌های روزی که باید استادان این رشته به آن مجهز شوند، صورت پذیرد.

از محدودیت‌های پژوهش حاضر آن است که جهت ارزشیابی کیفیت برنامه‌دروسی، نظر نظرهای استادان و دانشجویان دانشگاه‌های دولتی مدنظر قرار گرفته است. لذا در تسری یافته‌های این پژوهش به سایر مراکز آموزشی که در مقطع ارشد رشته حسابرسی دانشجویان می‌پذیرند (نظیر دانشگاه آزاد، غیر انتفاعی و پیام نور)، می‌بایست در تعمیم‌پذیری نتایج احتیاط کرد.

محدودیت دیگر، محدودیت ذاتی استفاده از پرسش‌نامه است و در پژوهش حاضر، برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است.

منابع

ابراهیمی، مسیح و حسامی، سیدکریم (۱۳۹۴). استانداردهای، اثربخشی آموزشی و مقایسه تطبیقی الگوهای ارزشیابی با ارائه الگوی جامع ارزشیابی. *فصلنامه علمی مدیریت استاندارد و کیفیت*، ۵(۱۸)، ۵۰-۵۶.

اثنی عشری، حمیده؛ غلامی فتیده، اشکان؛ هوشمند، عباس (۱۴۰۱). شکاف آموزشی و کیفیت حسابرسی. *دانش حسابداری مالی*، ۴(۴)، ۹۵-۱۲۱.

- ایزدی، صمد؛ میرعرب رضی، رضا و احمدی جویباری، مریم (۱۳۹۹). تعیین کیفیت درونی و بیرونی برنامه‌داری آموزش هتلداری براساس عناصر نه گانه فرانسیس کلاین. *برنامه‌ریزی و توسعه‌گردشگری*، ۹ (۳۴)، ۶۷-۸۱.
- بازرگان، عباس (۱۳۹۴). استانداردهای آموزش عالی: از آرمان تا واقعیت. *نامه آموزش عالی*، ۸ (۳)، ۱۱-۲۳.
- باغومیان، رافیک و رحیمی باغی، علی (۱۳۹۱). موانع پیشرفت آموزش حسابداری در ایران. *فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱۰ (۳۵)، ۶۹-۹۱.
- بیک بشرویه، اعظم؛ عباس زاده، محمدرضا؛ لاری دشت بیاض، محمود و کرمی، مرتضی (۱۴۰۲). شکاف آموزش حسابداری و نیازهای حرفه: بررسی سرفصل‌های آموزشی با استفاده از روش تئوری داده‌بنیاد. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰ (۳)، ۳۹۸-۴۳۱.
- پولادیان، فاطمه و سروستانی، امیر (۱۴۰۰). مهارت‌های نرم دانش‌آموختگان حسابداری جهت ورود به حرفه حسابداری: حلقه مفقوده آموزش رشته حسابداری و حسابرسی در دانشگاه، سومین همایش ملی مدیریت دانش و کسب و کارهای الکترونیکی با رویکرد اقتصاد مقاومتی، ۲۹ اردیبهشت ماه ۱۴۰۰، مشهد، ۱-۱۲.
- پیری سقرلو، مهدی؛ تحریری، آرش و حجازی، رضوان (۱۴۰۰). توسعه حسابداری در دانشگاه‌های ایران. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۸ (۳)، ۳۹۸-۴۳۴.
- جامعی، رضا (۱۳۹۷). بررسی تناسب محتوا و شیوه‌های آموزش حسابداری (کارشناسی ارشد) با مهارت‌های مورد نیاز بازار کار: از دیدگاه دانشجویان، اساتید دانشگاه و اعضای جامعه حسابداران رسمی ایران. *فصلنامه علمی پژوهشی تدریس پژوهی*، ۳۶ (۳)، ۱-۱۶.
- چنگیز، طاهره و اقبالی، بتول (۱۳۹۵). سامانه اطلاعات مدیریت برنامه درسی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۶ (۱)، ۵۷۶-۵۸۱.
- حسینی، سید علی و بابائی، فاطمه (۱۳۹۸). ضرورت آموزش اخلاق و ارزش‌های اسلامی در برنامه‌داری حسابداری دانشگاه‌ها. *حسابداری و منافع اجتماعی*، ۹ (۱)، ۲۱-۴۰.
- خالقی نژاد، سید علی؛ ملکی، حسن؛ فراستخواه، مقصود؛ عباس‌پور، عباس (۱۳۹۵). تبیین چارچوب مفهومی ارزشیابی برنامه‌داری درسی قصد شده دوره کارشناسی: یک مطالعه کیفی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۶ (۱)، ۵۶۱-۵۷۵.
- خسروی، رحمت اله؛ فتحی واجارگاه، کورش و آشتیانی، ملیحه (۱۳۹۱). آسیب شناسی برنامه درسی مهارت‌های زندگی نظری در نظام آموزش متوسطه نظری. *دوفصلنامه علمی - پژوهشی دانشگاه شاهد*، ۲۱ (۴)، ۱-۱۸.
- دیانتی دیلمی، زهرا (۱۴۰۲). الگوی بالندگی حسابداری در ایران: با رویکرد مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد. *دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت*، ۱۲ (۴۶)، ۲۱۷-۲۴۴.
- دیانتی دیلمی، زهرا؛ بابایی بیدهندی، مرجان و عباسیان، حسین (۱۴۰۱). ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌داری حسابداری مدیریت در ایران: از دیدگاه اساتید و دانشجویان این رشته. *حسابداری مدیریت*، ۱۵ (۵۳)، ۱۹-۳۴.
- دیانتی دیلمی، زهرا؛ نوری، محمد مهدی؛ عباسیان، حسین (۱۴۰۳). ارزشیابی کیفیت بیرونی سرفصل برنامه‌داری درسی مقطع کارشناسی ارشد حسابرسی در ایران: از دیدگاه دانش‌آموختگان و کارفرمایان، *پژوهش‌های حسابرسی حرفه‌ای*، ۴ (۱۵)، ۱۲۶-۱۶۲.

ذوالفقاری، زهرا (۱۳۹۵). *ارزیابی کیفیت برنامه‌دروسی رشته کارشناسی علوم اجتماعی گرایش پژوهشگری اجتماعی از دید دانشجویان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد.

رویایی، رمضانعلی و محمدزاده سالطه، حیدر (۱۳۸۶). بررسی فاصله انتظاراتی میان آموزش و عمل حسابداری مدیریت، مدیریت بهره‌وری، ۱(۳)، ۸۱-۱۰۳.

رهنمای رودپشتی، فریدون؛ وکیلی فرد، حمیدرضا و رئیس زاده، سید محمدرضا (۱۳۸۸). تعیین نیازها و اولویت‌های آموزشی محتوای دروس حسابداری و ارائه الگویی مؤثر، *تحقیقات حسابداری و حسابداری*، ۱(۴)، ۷۶-۹۷.

زیودار، زهره (۱۳۸۲). *اهمیت حوزه‌های دانش - مهارت‌ها و میزان آموزش دانشگاهی برای ورود به حرفه حسابداری*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س).

شعری آناقیز، صابر؛ رحیمیان، نظام‌الدین؛ صالحی صدقیانی، جمشید و خراسانی، ابوطالب (۱۳۹۶). نیازسنجی آموزشی و شناسایی مهارت‌های حسابرسان مستقل؛ مدیران مالی و تحلیل‌گران مالی ایران بر اساس مدل کاتز. *آموزش و توسعه منابع انسانی*، ۱۳(۴)، ۱۴۱-۲۵۷.

شفیعی، ناهید (۱۳۸۲). *ارزیابی کیفیت برنامه‌دروسی رشته آموزش بزرگسالان در مقطع کارشناسی ارشد از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۸۲*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

صادقی، فیروز (۱۳۹۳). *ارزشیابی کیفیت درونی برنامه‌دروسی رشته روان‌شناسی تربیتی دوره کارشناسی ارشد از دیدگاه اساتید و دانشجویان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.

صیغ، محمد حسن؛ طالبی، سعید و مظلومیان، سعید (۱۳۹۸). *اصول برنامه‌ریزی درسی (رشته علوم تربیتی)*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

طیبی راد، وحیده؛ دیانتی دیلمی، زهرا؛ غلامی جمکرانی؛ رضا، بختیاری، ابوالفضل و عباسیان، حسین (۱۴۰۰). تأثیر آموزش حسابداری مدیریت به شیوه شبیه‌سازی ایفای نقش، بر یادگیری و یادداری دانشجویان. *حسابداری مدیریت*، ۱۴(۴۹)، ۱۱۱-۱۲۴.

عرب مازار یزدی، محمد؛ دهبور آتش بیک، پرستو و جودکی چگنی، زهرا (۱۴۰۲). نگرش دانشجویان حسابداری نسبت به مقطع کارشناسی ارشد. *دانش حسابداری مالی*، ۱۰(۱)، ۳۳-۵۹.

غفاریان قدیم، مهسا؛ کردستانی، غلامرضا و بیات، روح اله (۱۴۰۲). ارائه الگوی آموزش حسابداری در دانشگاه نسل سوم و چهارم. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱۳(۲)، ۱۳۵-۱۵۶.

فتحی و اجارگاه، کورش (۱۳۹۳). *اصول برنامه‌ریزی درسی*. تهران: انتشارات بال.

فتحی و اجارگاه، کورش؛ خسروی بابادی، علی اکبر و حاجتمند، فرزانه (۱۳۹۳). *ارزیابی کیفیت درونی برنامه‌دروسی دوره دکترای اخلاق پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران از دیدگاه استادان و دانشجویان*. *اخلاق پزشکی*، ۷(۲۷)، ۱۲۹-۱۵۲.

قادری، حیدر و شکاری، عباس (۱۳۹۳). *ارزیابی کیفیت برنامه‌دروسی گروه علوم تربیتی دانشگاه کاشان*. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۱(۱۴۷)، ۱۶۲-۱۶۷.

- فتحی واجارگاه، کوروش، و شفیع، ناهید (۱۳۸۶). ارزشیابی کیفیت برنامه درسی دانشگاهی (مورد برنامه درسی آموزش بزرگسالان). *مطالعات برنامه درسی*، ۲(۵)، ۱-۲۶.
- قربانی، سمیه؛ نیلی، محمدرضا و دلبری، سمیرا (۱۳۹۳). مطالعه تطبیقی ارزیابی کیفیت برنامه درسی آموزش عالی. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۵(۹)، ۹۰-۱۰۶.
- قورچیان، نادر قلی و تن ساز، فروغ (۱۳۷۴). *سیمای روند تحولات برنامه درسی به‌عنوان یک رشته تخصصی از جهان باستان تا جهان امروز*، تهران: مؤسسه پژوهشی و برنامه‌ریزی آموزش عالی.
- کمیلی، غلام رضا و رضایی، قربان علی (۱۳۸۰). نحوه ارزشیابی دانشجویان توسط اعضای هیئت علمی علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی زاهدان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱(۴)، ۵۲-۵۷.
- کیخاژاد، مهین؛ سنچولی، محمود و بهرادفرد، بهمن (۱۳۹۶). ارزشیابی عناصر برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان بر اساس اسناد بالادستی: مطالعه موردی پردیس‌های استان سیستان و بلوچستان. *توسعه حرفه‌ای معلم*، ۲(۱)، ۷-۲۶.
- محمدی، رضا و اسحاقی، فاخته (۱۳۹۲). بررسی کیفیت برنامه‌های درسی بر مبنای نتایج ارزیابی درونی (مورد: گروه‌های آموزشی علوم انسانی). *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۳(۳)، ۳۳-۵۶.
- منصوری، محمد جواد؛ کرمی، غلامرضا و یزدانی، حمیدرضا (۱۴۰۳). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر آینده حسابرسی: رویکرد فراترکیب. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۱(۲)، ۳۹۰-۴۲۷.
- مهرمحمدی، محمود (۱۳۸۸). *برنامه درسی: نظرگاه‌ها، رویکردها، چشم‌اندازها*. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- مؤمنی مهمویی، حسین؛ کرمی، مرتضی و مشهدی، علی (۱۳۹۱). بررسی میزان آموزش مهارت‌های اشتغال‌زای مورد نیاز بازار کار در برنامه‌های درسی کارشناسی ناپیوسته حسابداری، مهندسی عمران و صنایع غذایی. *پژوهش در برنامه‌ریزی درسی*، ۹(۷)، ۶۰-۷۲.
- میرزایی، حسین (۱۳۹۲). بررسی نقش آموزش حسابرسی در درک عملیات حسابرسی توسط استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، *یازدهمین همایش ملی حسابداری ایران*، ۱۶ مهر ماه ۱۳۹۲، مشهد، ۱-۱۳.
- ناصری، حسین؛ کرمی، غلامرضا و حجازی، رضوان (۱۴۰۲). ارائه الگوی ارتقای آموزش رشته حسابداری در آموزش عالی کشور، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۳۰(۲)، ۳۸۰-۳۹۷.
- نصیرزاده، فرزانه؛ خلیفه سلطانی، ناهید سادات (۱۳۹۷). دانش، مهارت و نگرش لازم برای حسابرسان امروز. *مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری*، ۴(۱)، ۴۲-۶۵.
- نمازی، نویدرضا و صالحی، تابنده (۱۴۰۱). شناسایی و رتبه‌بندی روش‌های یادگیری فعال در آموزش حسابداری با استفاده از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی فازی. *نشریه حسابداری و منافع اجتماعی*، ۱۲(۳)، ۴۵-۷۰.
- نوروش، ایرج (۱۳۸۲). بررسی فرایند تغییر برنامه درسی و پیشنهاد یک برنامه درسی نوسازی شده برای دوره کارشناسی رشته حسابداری. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۰(۳۲)، ۲۱-۴۲.
- یارمحمدیان، محمدحسین (۱۴۰۰). *مبانی و اصول برنامه‌ریزی درسی* (چاپ هیجدهم)، مؤسسه انتشارات یادواره کتاب.

References

- Abun, D., Magallanes, T., Encarnacion, M. & Lalaine, S. (2019). The Attitude of Graduate students toward Research and their Intention to Conduct Research in the Future. *Electronic Journal*, 2(11), 74-87.
- Arab Mazar Yazdi, M., Dehpur Atashbeyk, P. & Jodaki Chegani, Z. (2022). Attitude of accounting students towards master's degree. *Financial Accounting Knowledge*, 10(1), 33-59. (in Persian)
- Armitage, J. & Poyzer, J. K. (2010). Academicians' and Practitioners' Views on the Importance of the Topical Content in the First Auditing Course. *American Journal of Business Education*, 3(1), 1-22.
- Ayeni, P. (2006). Curriculum development for Developing Countries. *Department of Surveying University of Lago*, 227-234.
- Baghomian, R. & Rahimi Baghi, A. (2011). Obstacles to the progress of accounting education in Iran. *Financial Accounting Quarterly*, 10(35), 69-91. (in Persian)
- Bazargan, A. (2015). Standards of Higher Education: From Ideal to Reality. *Higher Education Letters*, 8(3), 11-23. (in Persian)
- Beik Beshroieh, A., Abbas Zadeh, M., Lari Dasht Bayaz, M. & Karmi, M. (2022). The accounting education gap and the needs of the profession: Examining educational topics using the data base theory method. *Accounting and Auditing Reviews*, 30(3), 398- 431. (in Persian)
- Bianchi, M., Werlang, J., Venturini, L. & Machado, V. (2019). Perception of the students of the course of accounting sciences and the specialization in skills and auditing about teaching and the labor market in auditing. *Revista Ambiente Contábil - Universidade Federal do Rio Grande do Norte*, 11(2), 267-285.
- Bobe, B. & Cooper, B. (2018). Accounting students' perceptions of effective teaching and approaches to learning: Impact on overall student satisfaction. *Accounting and Finance*, 60(3), 2099-2143.
- Changiz, T., Eghbali, B. (2016). Curriculum Management Information System. *Iranian Journal of Medical Education*, 16, 576-581. (in Persian)
- Chen, J. (2023). Reform of Teaching Methods in Auditing: Design of Blended Online and Offline Teaching. *International Journal of Social Sciences and Public Administration*, 1, 8-15. 10.62051/ijsspa.v1n1.02.
- Chen, L. (2021). Research on Teaching Reform of University Audit Against the Background of Internet Plus. *Advances in Economics, Business and Management Research*, (185), 2352-5428.
- Chickering, A. & Gamson, Z. (2006). Seven Principles of Good Practice in Undergraduate Education. *New Directions for Teaching and Learning*, (47), 63 - 69.
- Dianti Deilami, Z., Noori, M. & Abbasian, H. (2024). External Quality Assessment of Auditing Master's Curriculum in Iran: Perspectives from Graduates employers. *Professional audient research*, 4(15), 126-162. (in Persian)

- Dianti Deilami, Z. (2023). A Model for Evolution of accounting in Iran: Based on Grounded Theory. *Accounting knowledge and management audit*, 12(46), 217-244. (in Persian)
- Dianti Deilami, Z., Babai Bidhendi, M. & Abbasian, H. (2021). Evaluation of the internal quality of management accounting curriculum in Iran: from the point of view of professors and students of this field. *Management Accounting*, 15(53), 19-34. (in Persian)
- Ebrahimi, M. & Hesami, S.K. (2014). Standardization, educational effectiveness and comparative comparison of evaluation models by presenting a comprehensive evaluation model. *Scientific Quarterly of Standard and Quality Management*, 5(18), 50-56. (in Persian)
- Esna Ashari, H., Gholami, A. & Houshmand, A. (2021). Educational gap and audit quality. *Financial Accounting Knowledge*, 9(4), 95-121. (in Persian)
- Fathi Wajargah, K., Khosrow Babadi, A. & Hajtmand, F. (2014). Rating of mental quality of Doctor of Medical Ethics program of Iranian Universities of Medical Sciences from the perspective of teachers and students. *Medical Ethics*, 7(27), 129-152. (in Persian)
- Fathi Wajargah, K. & Shafiee, Z. (2007). Quality Assessment of Adult Education Curriculum in Universities. *Journal of Curriculum Studies*, 2(5), 1-26. (in Persian)
- Ghaderi, H. & Shekari, A. (2013). Rating the quality of the curriculum of Kashan University Educational Sciences Group. *Research in Curriculum*, 14, 147-162. (in Persian)
- Ghafarian Ghadim, M., Kordestani, G., Bayat, R. (2023). Designing Accounting Education Model at the Third and Fourth-Generation Universities. *Empirical Research in Accounting*, 13(2), 135-156. (in Persian)
- Ghorbani, S., Neeli, M. & Delbari, S. (2014). Applied study of quality assessment of higher education courses. *Bibliography of Higher Education Lecture Program Studies*, 5(9), 90-106. (in Persian)
- Ghurchian, N. & Tansaz, F. (1995). *Round View of Curriculum Developments as a Specialized Discipline from the Ancient World to the Present World*, Tehran: Research Institute and Higher Education Program. (in Persian)
- Hosseini, S. A. & Babaei, F. (2019). Necessity of ethics education and Islamic values in universities accounting curriculum. *Journal of Accounting and Social Interests*, 9(1), 21-40. (in Persian)
- Izadi, S., Mir Arab Razi, R., Ahmadi Juybari, M. (2020). Determining the Internal and External Quality of Hospitality Training Curriculum Based on the Nine Elements of the Francis Klein Pattern. *Journal of Tourism Planning and Development*, 9(34), 67-81. (in Persian)
- Jamei, R. (2017). Examining the appropriateness of the content and methods of accounting education (master's degree) with the required skills of the labor market: from the perspective of students, university professors and members of the public accountants community of Iran. *Scientific Research Quarterly of Teaching Research*, 6(3), 1-16. (in Persian)
- Khaleghinezhad, S. A., Maleki, H., Farasathkah, M. & Abbaspour, A. (2016). Exploring a Conceptual Framework for Evaluation of the Undergraduate Intended Curriculum: A Qualitative Study. *Iranian Journal of Medical Education*, 16, 561-575.

- Khosravi, R., Fathi Vajargah, K. & Ashtiani, M. (2011). Pathology of the theoretical life skills curriculum in the secondary theoretical education system. *Shahed University scientific-research biannual*, 21(4), 1-18. (in Persian)
- Keykhanejad, M., Sancholi, M. & Behradfard, B. (2016). Evaluation of the curriculum elements of Farhangian University based on upstream documents: a case study of Sistan and Baluchistan province campuses, *Teacher's Professional Development*, 2(1), 7-26. (in Persian)
- Komeili, G. R. & Rezaei, G.A. (2010). How to evaluate students by the faculty members of basic sciences of Zahedan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Education in Medical Sciences*, 1(4), 52-57. (in Persian)
- Okunola, J. L., Ocheho, T. & Akinselure, O. P. (2017). Management accounting curriculum and contemporary business environment: A study of selected tertiary institutions in Nigeria. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 7 (7), 421-429.
- Madeira, C.A. (2001). *Evaluation of Auditing teaching in undergraduate courses in Accounting: an exploratory research*. Master's Dissertation in Controlling Strategic Accounting, Faculty of Economic Sciences of São Paulo, Fundação Escola de Comércio Álvares Penteado, São Paulo.
- Mansouri, M. J., Karami, G., Yazdani, H. R. (2024). Identifying Key Drivers Influencing the Future of Auditing: A Meta-Synthesis Approach, *Accounting and Auditing Review*, 31(2), 390-427. (in Persian)
- Mehromhammad, M. (2008). *Curriculum: viewpoints, approaches, perspectives*. Mashhad: Astan Quds Razavi Publishing House. (in Persian)
- Mirzaei, H. (2012). Investigating the role of audit training in the understanding of audit operations by users of financial statements, *The 11th National Accounting Conference of Iran*, Mashhad. (in Persian)
- Mohammadi, R. & Eshaghi, F. (2013). Assessment of the quality of curricula based on psychological assessment results (subject: humanities educational groups). *Educational Measurement and Assessment Studies*, 3(3), 33-56. (in Persian)
- Momeni, H., Karmi, M. & Mashhadi, A. (2011). Examining the level of teaching employment skills for job needs in non-continuous professional curricula of accounting, civil engineering and food industries. *Curriculum research*, 9(7), 60-72. (in Persian)
- Namazi, N. & Salehi, T. (2020). Identification and ranking of active learning methods in accounting education using fuzzy hierarchical analysis process (Fuzzy AHP). *Journal of Accounting and Social Interests*, 12(3), 45-70. (in Persian)
- Naseri, H., Karmi, Gh. & Hejazi, R. (2022). Presenting a model for the promotion of accounting education in the country's higher education. *Accounting and Audit Reviews*, 30(2) , 380-397. (in Persian)
- Nasirzadeh, F. & Khalifa Soltani, N.S. (2017). Knowledge, skills and attitudes necessary for today's auditors. *Studies of economics, financial management and accounting*, 4(1), 42-65. (in Persian)

- Noravesh, I. (2003). Examining the curriculum change process and proposing a renewed curriculum for the undergraduate accounting course. *Accounting and auditing reviews*, 10(32), 21-42. (in Persian)
- Piri Saqrrou, M., Tahri, A. & Hejazi, R. (2021). Development of accounting in Iranian universities. *Accounting and Auditing Reviews*, 28(3), 398-434. (in Persian)
- Poladian, F. & Sarostani, A. (2021). Soft skills of accounting graduates to enter the auditing profession: the missing link of accounting and auditing education in the university. *The third national conference of knowledge management and electronic businesses with a resistance economy approach*, Mashhad, 1-12. (in Persian)
- Rahnema Roudpashti, F., Vaklifard, H. & Raeeszadeh, S. M. (2009). Determining the educational needs and priorities of the content of accounting courses and providing an effective model. *Accounting and Auditing Research*, 1(4), 76-97. (in Persian)
- Randolph, N. (2024). The impact of flipped classroom design on an advanced auditing and assurance class in Ghana, *Accounting Education*, 1-34. <https://doi.org/10.1080/09639284.2024.2305216>
- Royai, R. & Mohammadzadeh Salteh, H. (2006) Examining the gap of expectations between management accounting education and practice. *Productivity Management*, 1(3), 81-103. (in Persian)
- Sadeghi, F. (2013). *Evaluation of the internal quality of the educational psychology curriculum from the perspective of professors and students*. Master's dissertation, Curriculum Planning, Allameh Tabatabai University, Faculty of Psychology and Educational Sciences. (in Persian)
- Seif, M. H., Talebi, S. & Mazlounian, S. (2018). *Principles of curriculum planning (field of educational sciences)*. Tehran. Payam Noor University Press. (in Persian)
- Shaari Anaghiz, S., Rahimian, N., Salehi Sedkiani, J. & Khorasani, A. (2016). Educational needs assessment and identification of skills of independent auditors; Financial managers and financial analysts of Iran based on the Katz model. *Training and development of human resources*, 13(4), 141-257. (in Persian)
- Shafi'i, N. (2012). *Evaluation of the quality of the adult education curriculum at the master's level from 2002 to 2012*. Master's Dissertation, field of curriculum planning, Shahid Beheshti University, Faculty of Educational Sciences and Psychology. (in Persian)
- Tabibi Rad, V., Dianti Deilami, Z., Gholami Jamkarani, R., Bakhtiari, A. & Abbasian, H. (2022). The effect of management accounting education through role-playing simulation on students' learning and memory. *Management Accounting*, 14(49), 111-124. (in Persian)
- Wong, S. & Koh, L. (2020). A review of the active learning curriculum in Management Accounting using the Felder and Soloman's Index of Learning Styles (ILS). *The Southeast Asian Conference on Education 2020*, Official Conference Proceedings.
- Yang, L., Zhang, C. & Liang, X. (2018). Research on Reform and Innovation of Accounting Manual Training. *Advances in Economics, Business and Management Research (AEBMR)*, 60(3), 338-342.

- Yarmohamedian, M. H. (2022). *Basics and Principles of Curriculum Planning* (18th ed.), Yadavareh Kitab Publications Institute. (in Persian)
- Zhang, Z., Shen, Q., Xue, Y. & Shen, M. (2022). Research on the Teaching Reform of Auditing Course based on Four-Dimensional Integration, *Proceedings of the 2022 3rd International Conference on Artificial Intelligence and Education*, 535-540.
- Zivdar, Z. (2012). *The importance of the fields of knowledge-skills and the amount of university education for entering the auditing profession*. Master's Dissertation, Al-Zahra University. (in Persian)
- Zohrabi, M. (2008). Researching into Curriculum Components. *Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 12 (2), 49-69.
- Zolfaghari, Z. (2016). *Evaluating the quality of the curriculum of the bachelor's degree in social sciences with a social research orientation from the perspective of students and faculty members of public universities in Tehran*. Master's thesis in the field of curriculum planning, Faculty of Humanities, Shahed University. (in Persian)